

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1893. Andra Kammaren. N:o 40.

Lördagen den 29 april.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Till kammarens afgörande förelåg till en början lagutskottets utlåtande n:o 55, i anledning af väckta motioner angående ändring af § 12 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862. Angående ändring af § 12 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862.

I berörda inom Andra Kammaren afgifna motioner, den ena, n:o 105, af herr *Olof Olsson* från Stockholm, och den andra, n:o 199, af herr *J. A. Fjällbäck*, hade föreslagits:

af herr *Olsson*:

att ifrågavarande lagrum måtte erhålla följande förändrade lydelse:

»Vid valet, som förrättas med slutna sedlar och för öfrigt i tillämpliga delar efter den ordning, som för val af riksdagsfullmäktige för städer är eller varder antagen, eger en hvar till deltagande deruti berättigad medlem af kommunen en röst för bevilning efter art. II bevilningsstadgan till och med en krona samt vidare en röst för hvarje derutöfver påförd hel kronas bevilning efter nämnda artikel; men ej må för någon beräknas flera röster, än som svara mot en hundradel af valkretsens hela röstetal efter röstlängden, och i intet fall högre antal röster, än det, som motsvarar bevilningen för fyra tusen kronors inkomst af kapital eller arbete;»

och af herr *Fjällbäck*:

att Riksdagen ville för sin del besluta sådan ändring af ifrågavarande §, att rösträtt vid kommunala val i hufvudstaden må tillkomma hvarje röstegande med en röst för bevilning till och med en krona, två röster för bevilning till och med fyra kronor, tre

Angående rösterna för beviljning till och med nio kronor, fyra röster för beviljning
 ändring af § 12 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862.
 till och med sexton kronor, och så vidare efter samma beräkningsgrund, så att den beviljning, som medför ökadt röstetal, för hvarje gång höjes med två kronor.

Utskottet hemställde emellertid:

1:o att herr *Olof Olssons* motion icke måtte af Riksdagen bifallas, samt

2:o att icke heller den af herr *Fjällbäck* väckta motion måtte vinna Riksdagens bifall.

Vid utlåtandet var fogad reservation af herrar *Lilienberg, Erickson* i Bjersby, *Folke Andersson, Petersson* i Brystorp och *Andersson* i Skeenda beträffande vissa delar af motiveringen.

Efter föredragning till en början af *punkten 1* anförde:

Herr O. Olsson från Stockholm: År 1891 väckte jag en motion i syfte att få en förändrad lydelse af § 12 mom. 1 i nu gällande förordning om kommunalstyrelse i Stockholm. I denna min motion hade instämt 11 af representanterna för Stockholms stad. I år har jag förnyat denna min motion, men den har nu fått ett annat mottagande af lagutskottet. Utskottets åsigt då var, att ett dylikt behof för närvarande gör sig gällande och utskottet anförde bland annat följande:

»att redan under de förhandlingar, hvilka föregingo antagandet af det förslag till begränsning af den kommunala rösträtten såväl i Stockholm som rikets öfriga städer, hvilket genom kungörelsen den 9 november 1869 blef lag, framhölls, att den gräns, som då föreslagits, icke kunde göra anspråk på någon allmän giltighet, och att en framtida utveckling af städernas näringslif säkerligen skulle komma att å nyo skapa ett behof af ytterligare begränsning i ändamål att förhindra ett förmöget mindretals öfverväldigande inflytande på kommunens angelägenheter.»

Jag vill nu icke upptaga tiden med att upprepa de skäl, lagutskottet då anförde till förmån för motionen. Nog af, utskottet var då välvilligt stämt för densamma och föreslog en skrifvelse till Kongl. Maj:t i det af mig önskade syfte. Detta skrifvelseförslag bifölls af denna kammare, men afslogs af Första Kammaren.

Jag tager mig sålunda friheten hemställa, att Andra Kammaren i år ville bifalla min motion. Den är moderat; jag vill endast att ej för någon må beräknas flera röster än som svarar mot $\frac{1}{100}$ af valkretsens hela röstetal samt i intet fall högre antal röster än som motsvarar beviljningen för 4,000 kronors inkomst, hvilket innefattar en liten garanti mot det större kapitalets allt för stora inflytande å valen. Ehuru lagutskottet i år icke funnit någon dylik begränsning behöfvig, vill jag dock påpeka, att här i Stockholm, efter den nu gällande röstskalan, flertalet af valmännen ej deltaga i valet därför att de allt för väl veta, att deras röster äro allt för små och betyda allt för litet på valens utgång.

Att ej full rättvisa efter en 40-gradig röstskala kommer flertalet till del, vill jag nu bevisa med den statistik jag lemnade 1891. Den samma visar, att från en till 40 röster finnes 19,636 valmän med 185,889 röster, och de som då skulle få 40 röster äro endast 4,425 valmän med 177,000 röster. Det mindre antalet valmän har sålunda ungefär lika många röster som det stora flertalet valmän. Detta synes mig icke vara fullt rättvist. Herr talman! Jag ber sålunda att få yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till min motion.

Angående
ändring af
§ 12 i för-
ordningen om
kommunal-
styrelse i
Stockholm,
den 23 maj
1862.

(Forts.)

Herr Lilienberg: Såsom herrarne behagade finna, har jag jemte några andra ledamöter af lagutskottet varit af skiljaktig mening mot utskottets majoritet beträffande vissa delar af motiveringen. Anledningen härtill är just den, som anfördes af den siste talaren, motionären i ämnet, eller att Andra Kammaren 1891 antog ett af utskottet framlagdt förslag, så lydande:

»att Riksdagen ville i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning af samtliga de förhållanden, som pröfvas inverka på den kommunala rösträtten i städerna, samt derefter för Riksdagen framlägga förslag till *ytterligare begränsning* af den samma.»

Det är ju uppenbart, att med detta Andra Kammarens beslut öfverensstämmer icke den motivering, som utskottet nu begagnat. Jag hade tänkt mig, att denna motivering borde lyda ungefär på följande sätt: utskottet anser väl, att en ytterligare begränsning af den kommunala rösträtten i stad är af behovet påkallad, men då motionärernas framställning afser allenast Stockholm och utskottet anser annan röstgrund än den för rikets öfriga städer gällande icke böra för en viss stadskommun införas, hemställer utskottet o. s. v.

Motionären nämnde nyss, att han år 1891 väckte samma motion, som nu är före, och detta är visserligen riktigt. Men derjemte förelågo då flera andra motioner i samma ämne, ehuru i dessa yrkats begränsning af den kommunala rösträtten i städerna i *allmänhet*, och det var detta, som föranledde lagutskottet att då göra den hemställan, som jag nyss uppläste. Nu deremot har det motionerats endast i fråga om Stockholm, och därför har utskottet kommit till det slut, som här föreligger.

Jag skall på grund af hvad jag nu anført tillåta mig anhålla, att kammaren måtte, med ogillande af utskottets motivering, bifalla det slut, hvartill utskottet kommit.

Härmed var öfverläggningen slutad. Kammaren biföll utskottets hemställan, men med ogillande af motiveringen.

I fråga om *punkten 2* anförde:

Herr Fjällbäck: Utskottets motivering för afstyrkandet är synnerligen kort, men man kan svårligen om densamma säga, att »det är mycket godt». Utskottet anser, att den begränsning i rösträtten, som för närvarande gäller för stad, i tillräcklig grad lemnar de garantier, som med densamma åsyftats. Hade begränsningen

Angående åsyftat garantier för att det stora flertalet af kommunalt röstberättigade skulle uteslutas från allt inflytande på kommunens angelägenheter, så skulle jag kunnat instämman med utskottet. Ty det är verkligen så, att nu gällande bestämmelser om den kommunala rösträtten i Stockholm hafva fullständigt lyckats att utestänga de mindre beskattade från allt inflytande i nämnda hänseende. Ja, det finnes nästan lika liten utsigt för en af dessa mindre röstegare att utöfva inflytande på t. ex. stadsfullmäktigvalet i Stockholm som att vinna högsta vinsten på teaterlotteriet. Utsigterna äro nemligen i begge fallen ytterst ringa.

(Forts.)

I denna § 12 af förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm, i hvilken § jag önskar få en förändring, förekomma, såsom herrarne känna, begränsningar dels så till vida att den, som har öfver 10,000 kronors inkomst, dock icke får mer än 100 röster, dels ock deruti, att den lägst beskattade endast får räkna en röst för bevillning efter II art. till och med en krona samt vidare en röst för hvarje der-utöfver påförd *hel* kronas bevillning efter nämnda artikel. Detta senare är enligt mitt förmenande en mycket orättvis begränsning. Ty följden är den, att om en person skattar för t. ex. 799 kronors inkomst och har 600 kronors skattefritt afdrag, han icke får två röster och icke heller $1\frac{9}{10}$ röst, utan endast *en* röst. Hans röstetal reduceras sålunda med nära hälften. Det finnes nästan ingen af de skattskyldige, som råkar ut för en så stark röstreduktion som just de minst beskattade. Att de öfrige röstberättigade också få vidkännas reduktion till närmast jemna tal, är nog sant, men naturligtvis betyder detta mindre för den, som skattar så mycket, att han har ett större antal röster, än för den, som har endast en eller två röster, ty för honom bortfaller, som sagdt, nära hälften af hans röstetal. Det är alldeles detsamma, som om den, som på landsbygden skattar för 19 fyrkar, endast finge rösta för 10. Beträffande den kommunala rösträtten i städer utom Stockholm, har jag nu visserligen icke föreslagit någon förändring, men beträffande hufvudstaden skulle den röstskala, jag tillåtit mig föreslå, i stigande proportion reducera röstetalet för de högre beskattade. Nu kommer hela reduceringen först efter 10,000 kronors inkomst, d. v. s. att reduceringen drabbar dem, som hafva öfver 100 röster, under det att deremot de, som hafva mindre än 100 röster, få rösta för hela sitt röstetal. Det är ju obilligt att på detta sätt afbryta på *ett* ställe, i stället för att låta begränsningen fortgå så småningom, hela vägen utefter, så att den, som hade 10,000 kronors inkomst, finge 10 röster o. s. v.

Nu har man anmärkt, att det icke vore lämpligt att bifalla motionen på den grund, att den icke omfattar alla städerna. Med anledning deraf ber jag att få påminna derom, att man förut, då frågan varit före, svarat, att det saknas utredning om förhållandena i småstäderna. Men för Stockholm föreligger verkligen en statistik i detta fall, hvilken tydligt visar, att den nuvarande kommunala röstskalan helt och hållet utestänger det lägre röstetalet. Såsom herrarne torde finna af den tabell, jag bifogat motionen, är det icke ens 1 procent af de röstberättigade, hvilka ega 1 röst, som deltaga i valen till stadsfullmäktige, och det af den naturliga orsaken, att innehafvarne

af dessa lägre röstetal icke kunna utöfva något inflytande på valets utgång. När man vet, att i en enda valkrets här i Stockholm kunna afgifvas ända till 50 å 60,000 röster vid ett stadsfullmäktigval, så är det ju uppenbart, att den som icke har mer än 1 eller 2 röster skall resonera som så: »min röst gör hvarken till eller ifrån, den är såsom en droppe i hafvet, och därför är det icke lönt att jag besvärar mig med att rösta?» Huru vida det kan vara lämpligt för kommunens utveckling att på detta sätt utestänga minst $\frac{9}{10}$ af de röstberättigade från deltagandet i kommunens angelägenheter, lemnar jag derhän.

Jag skall, herr talman, taga mig friheten yrka bifall till min motion. Under en lång följd af år har från denna kammars sida påyrkats en inskränkning af den kommunala rösträtten på landet, och jag vet icke, hvarför icke också städerna skulle kunna få detta förhållande i någon mån förändradt.

Herr Lilienberg: I afseende på denna punkt har jag att anföra detsamma som vid den näst föregående. Hvad jag då yttrade gäller också här. Jag skall därför också rörande den nu föredragna punkten yrka, att kammaren måtte med ogillande af motiveringen bifalla det slut, hvartill utskottet kommit.

Vidare yttrades ej. Jemväl denna punkt bifölls, med ogillande af motiveringen.

§ 2.

Härefter företogs till behandling lagutskottets utlåtande n:o 56, Om ändrade bestämmelser i fråga om den kommunala rösträtten på landet.

Till lagutskottets handläggning hade vid innevarande Riksdag hänvisats fyra särskilda motioner, åsyftande begränsning af den kommunala rösträtten på landet. Dessa motioner hade afgifvits, inom Första Kammaren, n:o 3, af herr *Sjöcrona* samt inom Andra Kammaren, n:o 6, af herr *A. Göransson*, n:o 16 af herr *Gunnar Eriksson*, med hvilken instämt herrar Bromée, Kardell, Nils Wallmark, Norberg, Nordin, Wikstén, J. A. Lundström, Domeij, Schödén, Ollas A. Ericsson, Dahlstedt, N. P. Wallmark och Näslund, äfvensom, n:o 13, af herr *Nydahl*.

Med hänvisning till de af dem vid sistlidet års lagtima riksdag i ämnet väckta motioner hade sålunda herrar *Sjöcrona*, *Göransson* och *Gunnar Eriksson* å nyo framlagt förslag till ändrad lydelse af § 11 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 och hemställt, herr *Sjöcrona*, att ett röstmaximum måtte bestämmas motsvarande en femtedel af kommunens hela röstetal efter röstlängden; samt herrar *Göransson* och *Eriksson*, att ett maximum måtte stadgas motsvarande, enligt den föres förslag, en tiondedel och enligt den senares en tjugonedel af kommunens hela röstetal. Härjemte hade de båda sistnämnde motionärerna förordat ytterligare ett relativt röstmaximum och i sådant hänseende föreslagit, att rösträtt icke i

Angående
ändring af
§ 12 i för-
ordningen om
kommunal-
styrelse i
Stockholm
den 23 maj
1862.
(Forts.)

Om ändrad något fall måtte utöfvas för högre röstetal, än som enligt röstlängden bestämmelser sammanräknadt tillkomme öfrige röstegande.

i fråga om
den kom-
munala röst-
rätten på
landet.

(Forts.)

Herr *Nydahl* åter hemstälde:

att Riksdagen behagade i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t med första låta utarbета och för en kommande Riksdag framlägga förslag till ändrad lydelse af gällande bestämmelser angående den kommunala rösträtten på landet i öfverensstämmelse med de grunder, som i motionen funnes angifna.

Utskottet hemstälde:

1:o att Riksdagen ville, med afslag å herrar *Sjöcronas* och *Göranssons* motioner samt herr *Nydahls* motion, i hvad den afsåge begränsning af den kommunala rösträtten i allmänhet till en femtedel af kommunens hela röstetal, för sin del antaga följande

Förordning

angående ändrad lydelse af 11 § i förordningen om kommunalstyrelse på landet.

Häri genom förordnas, att 11 § i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, sådan nämnda paragraf lyder i förordningen den 26 oktober 1888, skall hafva följande lydelse:

§ 11.

Röstvärdet skall beräknas efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal; dock att, der för deltagande i sådana besvär som åligga alla, hvilka inom kommunen erlägga kommunalutskylder, annan grund, än den för utgörande af kommunalutskylder i allmänhet gällande, finnes särskildt stadgad, röstvärdet skall vid beslut öfver ärenden, som röra sådana besvär, beräknas efter den särskildt bestämda grunden. *Ej må någon utöfva rösträtt för större antal röster, än som svarar mot en tjugonedel af kommunens hela röstetal efter röstlängden, eller i något fall för högre röstetal, än det, som enligt röstlängden sammanräknadt tillkommer öfriga röstegande. Uppkommer vid sådan beräkning af rösträtt bråktal, skall det bortfalla.*

2:o att herr *Nydahls* motion i de delar, om hvilka utskottet här ofvan afgifvit utlåtande, icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr *Lilienberg* begärde ordet och yttrade: Jag nödgas påvisa ett tryckfel, som insmugit sig i detta betänkande. I utskottets hemställan rörande herr *Nydahls* motion står nemligen: »att herr *Nydahls* motion i de delar, om hvilka utskottet här ofvan afgifvit utlåtande, icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.» Det skall naturligtvis heta: »att herr *Nydahls* motion i de delar, om hvilka utskottet ej här ofvan afgifvit utlåtande etc.»

Sedan härefter *punkten 1* föredragits, anförde:

Herr Wester: Jag har icke deltagit uti denna frågas behandling inom utskottet; men kan icke underlåta att ändå inlägga en gensagamunala röst-rätten på landet.

Jag anser en inskränkning i den kommunala rösträtten vara en af de mest berättigade reformer, som under de senare åren påyrkats. Men jag kan likväl icke vara med om det förslag, som nu är framlagd, därför att jag icke anser det vara riktigt klokt. I detta likasom i alla andra fall bör man icke sträfva efter att få hvad man anser vara det bästa möjliga, utan arbeta på att söka genomdrifva hvad som kan vara möjligt att vinna. Och jag för min del tror icke, likasom jag också antager att ingen annan i denna kammare tror, att det i detta nu är möjligt att genomdrifva en så stor inskränkning af den kommunala rösträtten som till $\frac{1}{20}$ af kommunens hela röstetal. Det högsta möjliga är $\frac{1}{10}$. Under de 24 år, som denna fråga varit före, har Första Kammaren alltid sagt nej till framställda förslag, men på den sista tiden har visat sig tecken till att detta motstånd är på väg att slappas. Förra året väckt es nemligen i Första Kammaren en motion om röstetalets nedsättande till $\frac{1}{6}$, och denna motion föll på endast en röst. Derigenom är enligt mitt förmenande visadt, att åsigtorna inom Första Kammaren ändrats derhän, att man finner det icke längre gå an att säga absolut nej, utan att man måste göra medgifvande åt Andra Kammarens fordringar på en reform i detta hänseende. Och hafva en gång åsigtorna i en församling så till vida ändrats, dröjer det vanligen ej länge förrän de ytterligare förändras. Deremot fruktar jag, att om Andra Kam-maren nu nedsätter röstetalet till $\frac{1}{20}$, detta skall blifva ett väl-kommet skäl för de omedgörlige i Första Kamnaren att fasthålla vid det bestående. Den behandling ärendet rönt inom utskottet gifver anledning till en sådan förmodan. Efter åtskilliga förhandlingar inom utskottet uppstod votering mellan herr Sjöcronas förslag, som går ut på en inskränkning af röstetalet till $\frac{1}{6}$, och det, som nu föreligger. Vid denna votering afgåfvos 9 röster för detta förslag och 6 för herr Sjöcronas, under det att förlidet år ledamöterna från Första Kam-maren röstade för det sistnämnda. Härutaf samt deraf att alla Första Kammarens ledamöter reserverat sig mot utskottets beslut kan man hemta skäl för det antagande, att bemälda ledamöter bidragit till utskottets förevarande beslut för att undanskjuta hvarje reform. Af allt synes mig antagligt, att denna kammare genom att bifalla det nu föreliggande förslaget skall i stället för att befordra reformen skjuta den tillbaka, hvarför ock jag anser enda sättet att vinna målet vara, att Andra Kammaren fast och bestämdt vidhåller, att den önskar den kommunala rösträttens begränsning till $\frac{1}{10}$ — icke mer och icke mindre.

En gång förut under denna riksdag har visat sig, att en be-stämmd och fast hållning hos denna kammare verkat medgifvande från Första Kammaren. Och om denna min uppfattning är riktig, bör Andra Kammaren antaga herr Göranssons förslag, att den kom-munala rösträttens maximum måtte bestämmas till $\frac{1}{10}$ af kommunens

*Om ändrade
bestämmelser
i fråga om
den kom-
munala röst-
rätten på
landet.
(Forts.)*

Om ändrade bestämmelser i fråga om den kommunala röst-rätten på landet.

hela röstetal. I följd deraf yrkar jag, herr talman, bifall till lagutskottets betänkande med den förändring, att det på sjetten raden nedifrån förekommande ordet »en tjugonedel» måtte förändras till »en tiondedel».

(Forts.)

Herr Ola Bosson Olsson: Denna fråga rörande den kommunala rösträtten har ständigt varit på tal sedan det nya representations-skicket införande och det har väckts motioner vid hvar enda riksdag, med undantag af en, angående denna sak. Yrkandena hafva gått ut på en nedsättning dels till $\frac{1}{10}$, dels till $\frac{1}{20}$ af kommunens hela röstetal. En lång följd af riksdagar tillstyrkte lagutskottet en nedsättning till $\frac{1}{10}$. Men under de senare åren har det förändrat sig betydligt och föreslagit en nedsättning till $\frac{1}{5}$. Detta är ej mycket förhoppningsfullt. Jag kan desto mindre dela den senaste talarens uppfattning, att det skulle vara klokt att vara moderat för att få något, som denna kammare verkligen i denna sak varit moderat utan att vinna något. Då nu det lyckliga förhållande inträffat denna gång, att i lagutskottet blifvit majoritet — låt vara möjligen med hjälp af den förseglade sedeln — för en nedsättning till $\frac{1}{20}$, så tror jag det vore mycket oklokt af denna kammare, om den ej ville bifalla hvad lagutskottet i denna del föreslagit. Jag vill ytterligare upprepa detta: vi hafva en 27-årig erfarenhet af att det ej lönar sig att gå en moderat väg i denna fråga. Man må gerna spänna bågen hur högt man kan. Ty Första Kammaren har alltid resurser för att kunna afslå, så länge det är möjligt för den. Jag antager såsom afgjort, att det går nu såsom vid sista riksdagen, då frågan föll i Första Kammaren, ehuru lagutskottet då hade föreslagit en nedsättning till $\frac{1}{5}$ af kommunens röstetal.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Lilienberg: Herr talman! Jag är väsentligen förekommen af den föregående talaren. Jag vill också yrka bifall till utskottets förslag. Det är visserligen sant, som talaren på hallandsbänken yttrade, att utskottet i allmänhet tillstyrkt att Andra Kammaren skulle bifalla en begränsning af den kommunala rösträtten till $\frac{1}{10}$ -del af kommunens hela röstetal. Men det har icke alltid varit så; utan det har funnits tillfällen, då Andra Kammaren beslutat den kommunala rösträttens begränsning till $\frac{1}{20}$ -del af kommunens hela röstetal, och så var t. ex. förhållandet år 1878. Om nu kammaren antager detta lagutskottets förslag om den kommunala rösträttens begränsning till $\frac{1}{20}$ -del af kommunens hela röstetal, och man tänker sig att Första Kammaren bestämmer sig för $\frac{1}{5}$ -del, så är det all anledning att, med det tillmötesgående man har att vänta från Första Kammaren, det kan blifva en sammanjemkning till $\frac{1}{10}$ -del. Det är just den begränsning, som på senare tider varit mest i fråga.

Jag kan icke undgå att nämna någonting, som yttrades i lagutskottet, när denna fråga var under behandling. Jag skulle önska, att detta yttrande hade blifvit hört i Första Kammaren, ty det skulle måhända vara egnadt att beveka denna kammare något i denna fråga. Det var en ledamot i lagutskottet från denna kam-

mare, en af representanterna från Vesternorrlands län, som berättade, huruledes i hans hembygd det kommit derhän, att till följd af orimligheterna i rösträttsbestämmelserna vederbörande hafva blifvit fullkomligt likgiltiga för de kommunala angelägenheterna och i stället slå sig på politiska rösträttsfunderingar, slå sig på bildandet af föreningar för allmän politisk rösträtt och dylikt, för så vidt de icke tänka på socialistiska sammansättningar. Jag skulle, som sagdt, önska att detta yttrande hade blifvit hördt i Första Kammaren. Jag tror, att det skulle varit ganska lämpligt för denna kammare att begrunda. Jag hoppas att den ledamot, som fälde yttrandet, också här måtte bekräfta hvad jag sagt. — Jag anhåller om bifall till lagutskottets hemställan.

Om ändrade bestämmelser i fråga om den kommunala rösträtten på landet.
(Forts.)

Herr vice talmannen Danielson: Jag skulle för min del anse, att denna kammare gjorde klokast i att förena sig om herr Westers yrkande, att en nedsättning skulle ske till $\frac{1}{10}$. Det är mycket möjligt, att Första Kammaren i det fallet frångår sin förutvarande uppfattning, och frågan kunde då till betydlig del lösas. Jag tror ej, att det är skäl att såsom herr Ola Bosson Olsson säga, att man skall ställa sina fordringar så högt som möjligt och fordra allt — för att i själfva verket få intet. Jag vet, att ofantligt många i landet önska denna frågas lösning; och kan den ej lösas på en gång, så vore det skäl att åtminstone taga ett steg i den rätta riktningen för att få ett bättre förhållande än nu. Genom en anslutning till herr Westers yrkande tror jag att vi föra frågan framåt. För Första Kammaren underrättelse om, att vi bestämt oss för $\frac{1}{20}$, är det mycket troligt, att frågan faller äfven i år. Men om den underrättelsen bringas den Första Kammaren, der öfverläggningarna om denna sak just nu pågå, att vi beslutat oss för $\frac{1}{10}$, är det mycket möjligt, att vi kunde komma ett steg framåt. Det vore ändock något.

Det är af dessa skäl jag ber att få förena mig med herr Wester i det yrkande han framställt.

Herr Jonsson i Hof: Jag skall deremot be att få yrka bifall till utskottets förslag. Jag gör detta på den grund, att, om man skall kunna tänka sig en sammanjemkning, denna endast synes kunna göras mellan $\frac{1}{5}$ och $\frac{1}{20}$. Detta är ju naturligt; ty om Första Kammaren antager herr Sjöcronas förslag om $\frac{1}{5}$, och denna kammare herr Westers yrkande om $\frac{1}{10}$, skulle sammanjemkningen sluta på en så konstig siffra som en sju och en half-del. Det kan ej vara rim och reson i en sådan sammanjemkning. Om deremot Andra Kammaren antager förslaget om $\frac{1}{20}$, kan kammaren vara liberal vid sammanjemkningen — förutsatt att en sådan kan komma i fråga — och gå ned ända till $\frac{1}{10}$. Då har man ju visat sig ytterst frikostig och tillmötesgående mot medkammaren. Da blefve det ändock något bevändt med saken. Men den der märkvärdiga siffran »en sju och en half-del» tror jag ej någon skall kunna anse lämplig i detta fall. Detta har jag velat yttra mot herr Wester, som ansåg att utsigterna skulle vara så lysande oeh gynsamma, om vi toge $\frac{1}{10}$.

Om ändrade bestämmelser i fråga om den kommunala rösträtten på landet.

Jag skall derjemte tillägga några ord om en annan sak, som har sin betydelse på uppfattningen om nu föreliggande fråga. Det är det hvilande grundlagsändringsförslaget rörande antalet ledamöter både i denna och i Första Kammaren. Jag får för min del säga, att, för den händelse jag skulle återkomma vid nästa period, jag skulle hysa rätt stora betänkligheter att lemna mitt bifall till detta förslag, när det skall förekomma till afgörande, derest man ej nu eller derförrinnan kan få genomförd en begränsning af denna kommunala rösträtt, som i sin mån kommer att något återverka på en blifvande sammansättning af denna Första Kammare. Naturligt är ju, att, i och med det att man begränsar den kommunala rösträtten, man kan ha större utsigter för att valen till Första Kammaren komma att utfalla något rimligare än för närvarande. Men om man icke får den frågan löst och man slår fast en begränsning af antalet ledamöter i båda kamrarna, hvarigenom man — ty vi veta mycket väl, att denna kammare växer ofantligt mycket raskare än Första Kammaren med nuvarande grundlagsbestämmelser — skulle stoppa denna naturliga utveckling, som förr eller senare skulle dela magten på ett riktigare sätt och göra det möjligt för denna kammare att hålla stängen mot Första Kammaren beträffande anslagsfrågor och sålunda tvinga medkammaren att blifva något resonligare i fråga om reformer — om, säger jag, man slår fast denna begränsning utan att ega någon förhoppning om att Första Kammarens sammansättning genom ändring i den kommunala rösträtten skulle blifva något mindre stockkonservativ, då hafva vi sålt bort vår förstfödslo rätt för en grynvälling. Jag har derfor ansett mig böra säga, att om Första Kammaren vill vara försäkrad om att det hvilande grundlagsförslaget nästa år skall blifva antaget, borde den här visa något tillmötesgående i fråga om den kommunala rösträtten. Derigenom skulle den försäkra sig om en bestämd framgång. Men gör den ej det, utan afslår denna fråga äfven i år, då kan det komma att sättas i fråga, huru vida det är skäl att på det sätt förslaget upptar förändra antalet ledamöter kamrarna emellan, ty annars lära vi icke någonsin i världen komma till något resultat med inskränkning af denna kommunala rösträtt.

På dessa grunder tror jag det är ytterst viktigt, att denna kammare nu slår fast utskottets beslut och låter Första Kammaren veta, att mycket hänger på denna frågas rätta lösning.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herrar *Bromée, Halvar Eriksson, Nordin, Wallmark* i Selånger, *Norberg, Norman, Fersson* i Tällberg, *Jansson* i Saxhyttan, *Hammarström, Bruse, Olson* i Stensdalen, *Bülow, Truedsson* och *O. Olsson* från Stockholm.

Herr Andersson i Nöbbelöf: Jag är i själfva saken förekommen af herr Olof Jonsson. Jag tror ej, att det vore klokt att besluta i enlighet med herr Westers yrkande. Ingen lär väl tro, att Första Kammaren nu går längre i medgörlighet än till $\frac{1}{6}$. Om vi då taga $\frac{1}{10}$ — hvad blir följden? Det blir intet resultat. Det kan ju ej komma i fråga en sammanjemkning till en sju och en half-del

eller $\frac{1}{6}$ eller $\frac{1}{7}$; det är lika med intet. Men om denna kammare tager $\frac{1}{20}$ och Första Kammaren $\frac{1}{6}$, då ser jag ej, att något hinder kan möta för en sammanjemkning till $\frac{1}{10}$, och denna kammare finge då tillfälle att visa sig ganska liberal en gång gent emot Första Kammaren. Längre ned än så tror jag ej denne kammare bör gå.

Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag.

Om ändrade bestämmelser i fråga om den kommunala rösträtten på landet.
(Forts.)

Herr Wester: De båda näst föregående talarne hafva anfört som skäl emot mitt förslag, att om denna kammare antager $\frac{1}{20}$ och Första Kammaren $\frac{1}{6}$, en sammanjemkning skulle kunna ske till $\frac{1}{10}$. Detta kan i och för sig vara riktigt; och jag skulle ej tveka att förorda utskottets förslag, *derest* det finnes någon utsigt för att Första Kammaren under nu varande förhållanden skulle vilja taga $\frac{1}{6}$. Men jag tviflar storligen derpå. Ty af utskottets betänkande finner man, att af utskottets ledamöter endast *en* förordat bifall till herr Sjöcronas förslag. Det lär förty vara föga utsigt till bifall dertill i Första Kammaren, då de, som ej vilja inskränkning, kunna komma ifrån alltsammans genom att åberopa, att Andra Kammaren numera ej åtnöjes med en rimlig nedsättning af röstetalet. Vill Första Kammaren få slut på denna fråga och göra något för dess lösning, tror jag man förr vinner detta genom att denna kammare besluter $\frac{1}{10}$ och låter förstå, att detta är denna kammars ultimatum. Jag tror, att Första Kammaren förr på det sättet afgör frågan än genom att nu antaga $\frac{1}{6}$, då den väl vet, att dervid stannar det icke, utan det endast föranleder förslag till sammanjemkning till $\frac{1}{10}$. Med ett ord: Jag tror, att Första Kammaren förr frivilligt tager $\frac{1}{10}$ än låter tvinga sig dertill genom sammanjemkning.

Af detta skäl vidhåller jag mitt yrkande.

Herr vice talmannen Danielson: Jag begärde ordet med anledning af herr Olof Jonssons yttrande. Jag beklagar, att han redan nu uppställer sådana vilkor för antagandet af det hvilande grundlagsändringsförslaget, att man nästan kan befara, att det kommer att falla. Det är verkligen svårt att höra, att en landsortsrepresentant redan nu vill konstruera upp hinder för ett antagande af detta förslag. Hans röst, hans ensamma ja eller nej, kan ju ej betyda så mycket; men då jag hör, att andra af landsbygdens representanter instämma med honom och gilla hans åsigt, så måste jag erkänna, att det är tungt att erfara detta. Äro herrarne verkligen af den uppfattningen, att om man ej får denna kommunala rösträtt begränsad, man redan nu skall bestämma sig för att afslå det hvilande grundlagsförslaget — nå väl, då är det bra, att detta redan nu kommer till landets kännedom; ty då vet man, hvar man har sina representanter. Men jag beklagar de landtmän, som äro nog kortsynta, att se framtiden betryggad utan denna grundlagsförändring, helst om utsträckt politisk rösträtt äfven kommer att genomföras. Jag beklagar, att vi landtmän skola stå i skilda grupper och konstruera upp skäl, som ej äro hållbara. Skola vi för att få denna fråga löst, förkasta ett hvilande grundlagsförslag? Emellertid — det är bra, att man på förhand fått veta herr Olof Jonssons åsikter och deras, som med honom instämt.

Om ändrade bestämmelser i fråga om den kommunala rösträtten på landet. (Forts.)

Herrar *Ekströmer* och *Bergendahl* förenade sig med herr vice talmannen.

Herr Näslund: Herr talman! Då jag på sätt och vis blifvit utaf lagutskottets vice ordförande interPELLERAD i denna fråga, har jag funnit mig föranlåten att begära ordet och yttra mig derom. Han nämnde att jag vid behandlingen af motionerna om inskränkning af den kommunala rösträtten skulle inom utskottet förklarad, att jag af vunnit erfarenhet från min hembygd kommit till den öfvertygelsen att innehafvare af de mindre fyrktalen på senare tiden börjat visa likgiltighet för de kommunala frågorna och i dess ställe slagit sig på att arbeta för allmän politisk rösträtt. Återgifvandet af mitt yttrande i utskottet var i så måtto origtigt, att jag dervid icke angaf någon viss orts kommunala röstförhållanden som bibragt mig denna åsigt, utan afsåg förhållandena i allmänhet inom landet. Mina ord inom lagutskottet voro nemligen följande: »jag har under senare tiden kommit till den öfvertygelsen, att just våra nu gällande grunder för den kommunala rösträtten och denna rätts utöfvande i hela dess vidd varit en, på landsbygden åtminstone, synnerligt verksamt bidragande orsak till att flera mindre fyrktalsegare slutit sig till den falang, som nu påyrkar det politiska streckets totala borttagande.» Tänker man ock närmare på sakförhållandet, är det icke så mycket att förundra sig öfver, att något sådant inträffat. Både vid kyrko- och kommunalstämmor föreligga ju mången gång ganska viktiga ämnen till afgörande. Vid kommunalstämmor förekomma stundom sådana frågor som teckning af aktier eller bidrag i annan form till jernvägsföretag eller andra kostbarare arbeten, deri det dominerande mindretalet måhända kan vara mycket intresserad och äfven drifva sin vilja igenom, men hvarigenom kommunen för en längre tid kan blifva ganska hårdt tyngd af skuldsättning. Dessutom förekomma på sådana stämmor frågor om val och dylikt, för hvars resultat ett ganska stort flertal intresserar sig mycket, men som äfven vid sådana tillfällen, utan att pekuniära utgifter ens äro i fråga, öfverröstas af ett fåtal. — Ingen lärer väl då kunna förvåna sig öfver, om den stora allmänheten finner sig förödmjukad af ett sådant förhållande, och detta har gjort, efter min mening, synnerligen mycket till att dessa små fyrktalsegare nu mera sluta sig, som jag i början nämnde och i lagutskottet yttrade, till den falang, som ropar på allmän rösträtt. För egen del är jag ännu ingen vän af allmän rösträtt men väl af en lämplig sänkning af strecket, och därför har jag ansett att om något skall göras för att förekomma detta rop, man bör börja med att sänka det kommunala strecket.

Herr talman! Jag anhåller om bifall till utskottets förslag.

Herr Jonsson i Hof: Herr talman, mine herrar! Till en början skall jag gent emot herr Wester nämna, att ingen af oss lärer väl ännu veta, huru vida denna kammare eller Första Kammaren kommer att fatta sitt beslut först. Derpå blir det ju beroende, huru vida ett beslut af denna kammare om den kommunala rösträttens begränsning till $\frac{1}{30}$ -del af kommunens hela röstetal kan återverka på Första

Kammaren. Men för det andra vill jag svara, att jag icke kan fatta, huru det skall vara möjligt att man, om denna kammare beslutar den kommunala rösträttens begränsning till $\frac{1}{10}$ -del af kommunens hela röstetal och Första Kammaren bestämmer denna begränsning till $\frac{1}{2}$ -del, såsom slutresultat skall kunna komma till $\frac{1}{10}$ -del. Ty icke lär man väl kunna förutsätta, att Första Kammaren skall frångå sitt beslut och helt och hållet taga hvad denna kammare beslutit. Utsigten måste väl vara större för att till sist komma till $\frac{1}{10}$ -del, derest denna kammare bestämmer sig för $\frac{1}{20}$ -del och Första Kammaren beslutar sig för $\frac{1}{3}$ -del. Ty då kan denna kammare visa sig generös och liberal, men i motsatt fall skulle Första Kammaren jemka och denna kammare icke gå till mötes. Den utgångspunkten tyckes därför vara klar, att vill man komma till ett resultat, som har någon betydelse, så bör denna kammare slå fast $\frac{1}{20}$ -del nu.

Om ändrade bestämmelser i fråga om den kommunala rösträtten på landet.
(Forts.)

Sedermera skall jag be att gent emot vice talmannen få yttra några ord. Först och främst skall jag be att få säga, att mitt yttrande endast gälde att jag för min del hyste betänkligheter mot att antaga det hvilande grundlagsförslaget nästa år, derest man icke dessförinnan kunde komma till rätta med den kommunala rösträtten. Det var således icke, som han behagade säga, ett rent ultimatum på, att jag icke under några förhållanden kunde komma att bifalla detta förslag ett kommande år. Detta om den saken. Men sedan får jag säga, att när han med stöd af denna sin uppfattning ville adressera detta till landets omdöme, kunna vi kanske något djupare gå in i saken och undersöka, huru vida den ena eller andra adressen är lämpligast att bibringa landet. Gälde blott saken nu att representanterna från städerna liksom på 1870-talet genomgående vore af den art, att de vid hvarje anslag gjorde gemensam sak med Första Kammaren att votera för det högsta, så tror jag att han skulle hafva rätt i en sådan adress. Men erfarenheten visar oss just ovedersägligen att år för år städernas representanter i denna kammare mer och mer gått öfver till den uppfattningen, att de böra hjälpa oss att hålla igen mot de anslagsfordringar, som regering och enskilda motionärer framställa. Jag tror således icke att, om man vill anspela på en lokalpatriotism i politiken här, man kan komma till det resultat, att det skulle vara ovedersägligen gagneligt för svenska folket att inskränka antalet representanter för städerna genom att hindra tillväxten i denna kammare gent emot Första Kammaren. Vill man se till det väsentliga, måste man väl komma derhän, att utvecklingen går steg för steg så, att denna kammare blir mer och mer demokratisk, mer och mer sparsam, så att vi endast på den naturliga utvecklingens väg kunna hafva någon förhoppning om, att denna kammare blir stark nog att i gemensam omröstning kunna hålla igen emot Första Kammaren och dermed kunna vinna något tillmötesgående i reformfrågor.

Nu tror jag väl att vice talmannen möjligen har en alldeles motsatt uppfattning eller att allt hvad man kunnat votera i fråga om anslag eller flertalet anslag varit till landets nytta, och att han således icke fäster afseende vid detta. Har han denna uppfattning,

Om ändrade bestämmelser i fråga om den kommunala röst-rätten på landet. är det naturligt att han med kläm vill adressera mitt yttrande till landet. Men vi på motsidan hafva en annan uppfattning och tro oss hafva handlat till landets nytta och väl när vi intagit sparsamhetens ståndpunkt. Jag tror därför icke att dessa adresser spela någon roll i politiken, vare sig det är han eller någon annan, som vill öfverlemna dessa till landet.

(Forts.)

Herr Elowson: I hufvudsak biträder jag uppfattningen inom denna kammare att en reglering af den kommunala rösträtten i och för sig är berättigad. Det synes ock mig, som om denna uppfattning skulle hafva ett stöd af opinionen inom landet.

Jag vill erinra derom, att kommunallagarnes författare en gång har uttalat att de statistiska utredningarne vid dessa lagars skrifvande voro otillräckliga och otillfredsställande; hade de varit i ett annat skick, hade måhända en begränsning af den kommunala rösträtten i afseende på de högre röstetalen redan vid kommunallagarnes utarbetande vidtagits.

Nu har det här satts i fråga, huru vida det vore lämpligt och politiskt klokt att söka åstadkomma en reform, som i och för sig är ändamålsenlig och berättigad.

Det har sagts från något håll här, att en sammanjemkning icke skulle sättas i fråga, utan att man i stället borde vänta på att Första Kammaren skulle sjelf gå in på den ifrågasatta reduktionen i afseende på de högre röstetalen. Jag tror icke att man har mycken anledning att vänta ett godt resultat på den vägen. Erfarenheten har nemligen lärt oss att medkammaren upprepade gånger — jag tror det är 25 gånger — motsatt sig en reform, som betecknats af denna kammare samt den upplysta, den sant konservativa och den verkligt aristokratiska meningen i landet såsom en lyckobringande och berättigad reform. Jag tror då icke, att man kan vänta att Första Kammaren går in på denna reform utaf sig sjelf, möjligen kan den göra det på en sammanjemkningsväg.

Talaren på gefleborgsbänken ville ställa den kommunala rösträttens begränsning såsom vilkor och förutsättning för ett bifall till det hvilande grundlagsförändringsförslaget angående båda kamrarnes sammansättning. Jag har förut sagt att reformen angående den kommunala rösträtten i och för sig är berättigad, men den vinner såsom en handling af statskloket stöd, om man ställer den tillsammans med det hvilande grundlagsförslaget. För min del anser jag, att det uppslag, som herr Olof Jonsson i Hof angående denna fråga väckt, är synnerligen berättigadt.

På grund af dessa skäl, herr talman, anhåller jag få yrka bifall till utskottets nu framlagda förslag.

Herrar *Anderson* i Hasselbol, *Nilsson* i Wrängebol, *Andersson* i Lysvik och *Broström* instämde häruti.

Herr vice talmannen *Danielson*: Blott några ord. Jag vill nämna, att jag ej tillhör en ort, der denna fråga har så synnerligen stor betydelse. Vi äro der blott mindre jordegare; der fins intet

fåtalsväldet. Derför betyder det föga, om röstmaximum blir $\frac{1}{20}$ eller $\frac{1}{10}$. Men jag har ansett, att man borde verka för att i någon mån åtminstone kunna lösa frågan. Derför har jag biträdt herr Westers yrkande. Derigenom skulle vi — det är min åsigt i saken — föra frågan ett stycke framåt. Vilja herrarne hålla på $\frac{1}{20}$ och derigenom göra en lösning omöjlig, så gerna för mig. Men jag beklagar en sådan uppfattning, helst om man sammanbinder den med de i mitt tycke minst sagdt besynnerliga uttalanden, som herr Olof Jonsson nu haft, nemligen att, om Första Kammaren motsätter sig bifall till utskottets förslag, Andra Kammaren skall nästa år afslå det hvilande grundlagsförslaget till begränsning af riksdagsmännens antal. Men det är onyttigt att sådana uttalanden kommit fram och jag är tacksam för, att han lätit landet veta på förhand, att ett dylikt vilkor skall uppställas, på det man må handla derefter.

Om ändrade bestämmelser i fråga om den kommunala rösträtten på landet.
(Forts.)

Hvad beträffar hans tal om adresser, så tror jag ej att vi från vårt håll äro mäktiga af att göra några klingande adresser, utan det är nog herr Olof Jonsson som i det afseendet har magten, såsom det heter. Det erkänna vi allesammans. Det är nog på honom saken i mycket beror. Derför är ett uttalande från det hållet så mycket viktigare, likasom det är klart, att hela landet aktar derpå.

Hvad beträffar sparsamheten, så tror jag att jag, under den tid jag tillhört Riksdagen, varit lika sparsam som herr Olof Jonsson. eller må man uppgifva något exempel i motsatt riktning. Ja, mumla icke, utan säg något tillfälle, då jag icke varit sparsam. Jag har alltid under hela min riksdagsmannatid ärligt arbetat för sparsamhet; jag har gjort det och skall göra det, så länge jag tillhör Riksdagen. Jag vill ej förneka, att vi från städerna vunnit personer, som äro sparsamma. Men herrarne torde återföra i sitt minne tiden från 1870-talet, då jag kom upp till Riksdagen, hurusom vi då vunno lika många segrar för sparsamheten som nu. Det är därför ej värdt att framhålla hvarken den ena eller andra tiden såsom särdeles öfverträffande i det afseendet. Det kan qvitta jemt. Och jag tror ej, att herr Olof Jonsson har skäl att mera lita på hjälpen från städerna än på oss.

Emellertid, det må vara huru som helst med den saken — gagneligt har det varit, att herr Olof Jonsson redan nu talat ut sina tankar. Detta uttalande kommer att påaktas till allt det värde det bör hafva af dem, som tillhöra Riksdagen, när det hvilande grundlagsändringsförslaget skall behandlas.

Herr Wallbom: Jag har redan instämt med herr Olof Jonsson, men skall dock tillägga några ord.

Herr vice talmannen sade, att i hans hemort man ej led af missförhållanden i afseende på den kommunala rösträtten; men i min hemort är motsatsen gällande. Vid val på kommunalstämma af ombud för att välja landstingsmän har det sättet blifvit begagnadt, att man väljer på sig sjelf. Det finnes kommuner, der 2 personer innehafva hela magten och de rösta då, hvar på sig sjelf och den andre. Båda rösta som ombud för församlingarna. Då de komma till rätten och val skall ske af landstingsmän, upprepas samma förhållande. Der

Om ändrade bestämmelser i fråga om den kommunala rösten på landet.

får man lära, huru det går an att begagna det stora fyrktalsväldet. Onekligen är det ett önskemål för landsortsrepresentanterna, att en inskränkning sker i stadsrepresentanternas antal; men än viktigare är en inskränkning af fyrktalsväldet.

Som sagdt, jag instämmer i herr Olof Jonssons yttrande.

(Forts.)

Herr Ljungman: Med anledning af det som yttrats i denna fråga skall jag be att få tillkännagifva, att i min hemort denna fråga ej spelar synnerligen stor roll, då förmögenheten är så fördelad, att man der ej skulle vinna någon åtminstone nämnvärd fördel af bifall till utskottets förslag. Jag kan dock ej neka, att saken tilltalar mig på grund af dess egen beskaffenhet. Huru vida det kan vara klokast att söka framdrifva beslutet om $\frac{1}{20}$ eller, såsom herr Wester vill, stanna vid $\frac{1}{10}$ och söka genom kraftigt fasthållande dervid förmå medkammaren till eftergift, derom vill jag ej yttra mig.

Hvarför jag begärt ordet har varit för att säga, att jag anser det oklokt att sammanknipa denna fråga med frågan om det sedan förra året hvilande grundlagsförslaget. Jag har sjelf ej varit mycket för detta förslag på grund af dess formella brister. Men sedan Riksdagen beslutat att det skall vara hvilande, tror jag det är nödvändigt att nästa år äfven antaga detsamma. Ty jag är öfvertygad, att den stora mängden af landsbygdens befolkning önskar detta, och att det kommer att erbjuda väsentliga fördelar, trots de formella bristerna.

Herr Nilsson i Skärhus: Denna fråga har varit för behandling under många år, och denna kammare har dervid alltid ställt sig på den ståndpunkten, att den önskat en nedsättning till $\frac{1}{10}$ i röstmaximum af kommunens hela röstetal, men Första Kammaren har alltjemt visat sig lika obenägen att möta denna kammare i denna såsom i så många andra frågor. För min del har jag några förutvarande riksdagar varit motionär i denna fråga och dervid alltid begärt en begränsning till $\frac{1}{10}$. Nu kan man möjligen hysa den förhoppningen, att Första Kammaren denna gång skall taga $\frac{1}{10}$, då frågan förra året strandade på, om jag ej missminner mig, endast 4 rösters majoritet och den sedan dess möjligen gått något framåt. Om nu denna kammare tager $\frac{1}{20}$ och Första Kammaren $\frac{1}{10}$, skulle möjligen en sammanjemkning kunna ske till $\frac{1}{10}$. Jag skall därför ansluta mig till utskottets förslag.

Hvad som emellertid föranledde mig att begära ordet var herr Olof Jonssons uttalande af den tanken, att man genom en ombildning af Första Kammaren skulle vinna det målet, att der få mera sparsamma män. Ingen skulle önska det hellre än jag. Men Första Kammaren har i dag gifvit oss ett särdeles lämpligt prejudikat på ett sätt, på hvilket vi sparsamhetsvänner skola gå till väga, om vi hafva majoritet i denna kammare, i det den Första Kammaren afslagit en voteringsproposition, der det endast gälde en statsanslagsfråga, lika redig som hvilken annan sådan som helst. Andra Kammaren har nu i sin hand att begagna samma metod, hvarigenom vi, om vi här hafva majoritet, skola kunna vinna framgång i hvilken fråga som helst, der det gäller utgifter. Det behöfs blott att afslå

voteringspropositioner — det är Första Kammarens föredöme i dag. Jag hoppas, att denna kammare skall lära af detta för blifvande riksdagar och derigenom möjligen få till stånd större sparsamhet. Detta ville jag särskildt säga.

Hvad beträffar det hvilande grundlagsförslaget i representationsfrågan, så har jag för min del varit med om att genomdrifva beslutet om dess antagande till hvilande. Jag hoppas att kammaren äfven, när denna fråga förekommer till slutligt afgörande, skall vidhålla denna uppfattning, äfven om dess sammansättning då blir något annorlunda än nu.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Jonsson i Hof: Ja, nu börjar det klarna allt mer och mer i situationen.

Herr vice talmannen gaf mig rätt deri, att det på 1870-talet fans långt flere röster från stadsrepresentanterna, som gjorde gemensam sak med Första Kammaren, än hvad nu är förhållandet, men han sade, att det i alla fall vore ungefär lika många röster nu, som voterade i likhet med Första Kammaren. Under sådana omständigheter skulle jag helt enkelt vilja framställa till denna kammare en fråga om, hvarest felet i så fall kan ligga, när vice talmannen erkänner, att vi från städernas representanter hafva mycket bättre hjelp nu än förut, fastän röstetalet visat sig lika ogynnsamt. Männe det då är på *vår* sida felet ligger eller på den sida han tillhör? Det är endast denna fråga, jag ville hafva framstald.

Herr Bergendahl: Jag vill icke uttala mig öfver lämpligheten eller olämpligheten af lagutskottets förevarande utlåtande om ned-sättning af den kommunala rösträtten till $\frac{1}{20}$ -del af kommunens hela röstetal.

Jag begärde ordet för att instämna i herr vice talmannens bemötande af herr Olof Jonssons i Hof första yttrande. När herr Olof Jonsson sedermera fick ordet, yttrade han, att han endast sagt, att han *hyste betänkligheter* mot att vid kommande riksdag antaga det hvilande grundlagsförslaget i afseende å fixering af riksdagsmännens antal. Då jag derefter fick höra herr Elowson bekräfta, att herr Olof Jonsson sagt, *att han endast under förutsättning, att Riksdagen nu antog en inskränkning i den kommunala rösträtten till $\frac{1}{20}$ -del af kommunens hela röstetal skulle vara med om att under blifvande riksdagsperiod antaga det hvilande grundlagsändringsförslaget*, så fann jag, att jag hade full rätt uti att instämna i herr vice talmannens uppfattning af herr Olof Jonssons yttrande.

Jag vill endast tillägga, men jag beklagar, om förhållandet blefve sådant, att herr Olof Jonsson likasom flere af hans meningsfränder vid en kommande riksdag skulle motverka det hvilande grundlagsförslagets antagande.

Herr Göransson: Då jag i min motion föreslagit en begränsning af den kommunala rösträtten till $\frac{1}{10}$ -del, var det naturligtvis

Om ändrade bestämmelser i fråga om den kommunala rösträtten på landet.
(Forts.)

Om ändrade min mening, att man också skulle besluta sig för $\frac{1}{10}$ -del och icke bestämmelser gå med om någon nedprutning till $\frac{1}{5}$ -del. Att nu döma af reservanternas inom Första Kammaren afgifna reservation, torde man kunna i fråga om få anse såsom gifvet, att Första Kammaren icke kommer att gå in på mer än högst $\frac{1}{5}$ -del — om deras beslut ens går derhän. Då den kommunala rösträtten på landet förefaller det mig, som om man skulle tänka på sammanjemkningen, (Forts.) det vore klokt af Andra Kammaren att nu taga utskottets förslag, gående ut på $\frac{1}{20}$ -del i stället för $\frac{1}{10}$ -del. För min del kan jag icke hafva den sangviniska förhoppning, som uttalats af en ledamot af lagutskottet, nemligen herr Wester, derom, att Första Kammaren just nu skulle blifva så tillmötesgående i denna fråga, att, om Andra Kammaren beslöte sig för $\frac{1}{10}$ -del, den Första äfven skulle gå till mötes och taga $\frac{1}{10}$ -del. Jag tviflar derpå, ty jag tror icke, att Första Kammaren ännu så frångått sina vanor beträffande behandlingen af frågor rörande den kommunala rösträtten, att den skulle gå in på ett sammanjemkningsförslag, der Första Kammaren skulle helt och hållet afstå ifrån sitt beslut och biträda Andra Kammarrens beslut.

Det har här af herr vice talmannen yttrats, att han för sin del icke haft eller ens visste af någon olägenhet af nu gällande bestämmelser för den kommunala rösträtten på sin ort. Jag vill icke betvifla detta påstående, och det är ju lyckligt, der så är fallet, men på den ort, jag tillhör, är det alldeles motsatt förhållande, och jag hoppas, att han heller icke skall betvifla mitt påstående. Om man öfver hufvud taget jemför landets olika delar med hvarandra i det nu ifrågavarande afseendet och väger mellan de kommuner, der olägenheter finnas af nu gällande stadganden för den kommunala rösträtten på landet, och de kommuner, der icke några sådana olägenheter finnas, så tror jag att de förstnämnde skulle blifva öfvervägande. Jag kan heller icke anse annat, än att det är med rättvisa och billighet öfverensstämmande, att man finge en begränsning i det förevarande fallet till $\frac{1}{10}$ -del på landet, då man redan under många år haft en begränsning i samma hänseende uti städerna till $\frac{1}{50}$ -del, och det oaktadt har man sett motioner framkomma med begäran om ytterligare begränsning för städerna, innan någon den ringaste begränsning blifvit medgifven åt landskommunerna. Jag tycker, att förslaget innebär både billighet och rättvisa åt landsbygden, synnerligast åt de orter, der stora bolag finnas, hvilka nästan ensamma diktera kommunens beslut. Det kan väl icke vara annat än rättvisa, att man får litet jemkning i detta fall.

Då jag för min del anser det vara omöjligt, att kamrarne skola kunna enas om ett beslut att nedsätta den kommunala rösträtten till $\frac{1}{10}$ -del af kommunens hela röstetal, i fall Andra Kammaren nu beslutar sig för $\frac{1}{10}$ -del, så skall jag taga mig friheten yrka bifall till utskottets förslag.

I detta yttrande instämde herrar *Holm* och *Olsson* i Kyrkebol.

Herr Hedin: Den mycket ärade vice talmannen och jag hafva, antagar jag, bevistat något så när lika antal riksdagar. Vi hafva

således i den meningen ungefär lika stor erfarenhet. Om jag än icke på långt när kan mäta mig med honom i kännedom om en del inre förhållanden i vår riksdagshistoria, kunna vi deremot hafva ungefär lika omfattande minnen af sådant, som kan hafva legat öppet för hvars och ens ögon. När han nu säger, att under hans tidigaste riksdagar man här vann lika många segrar i sparsamhetens namn som under de senare åren, så vågar jag icke motsäga honom härutinnan. Det kan väl hända, att i stort taget förhåller det sig så, men detta bör å andra sidan icke förleda någon att underskatta den stora betydelse af den förändring, som stadsrepresentationen i Andra Kammaren sedermera har undergått.

Hurudan var väl ställningen här på den tid, vice talmannen nämnde, under hans första riksdagsår på 1870 talet? Då stod här ett mycket talrikt och mäktigt parti under namn af landtmannapartiet, omfattande den alldeles öfvervägande delen af landsbygdens representation. Det höll tillsammans såsom sparsamhetsparti, lät mig tillägga: icke sällan utan understöd från åtskilliga mer eller mindre disciplinerade ledamöter af stadsmannapartiet, i fall man öfver hufvud taget kan tala om ett sådant. Det senare utgjorde emellertid till öfvervägande grad ett annex åt majoriteten i Första Kammaren. I Första Kammaren åter fanns på den tiden en minoritet icke så alldeles obetydlig, hvilken icke så få gånger slöt sig till det stora antalet sparsamhetsvänner inom Andra Kammaren. Men sedan Första Kammaren blifvit i en helt annan grad, än då, en allt beherskande majoritet, som icke lemnar rum knappast för någon minoritet inom kammaren, sedan den blifvit så förtullad, som vi alla känna, och sedan det forna landtmannapartiet splittrats inom Andra Kammaren, huru skulle det hafva gått med sparsamhetssegrarne i denna kammare, om icke stadsrepresentationen till alldeles öfvervägande del hade undergått en så stor förändring, som den under senare åren undergått? Då stode det allt sämre till med sparsamhetens utsigter i denna kammare, än det på många år gjort! Jag ber att få tillägga ett par ord.

När man här har anført såsom tecken på att Första Kammarens motstånd börjat gifva med sig, att ett så stort antal ledamöter inom nämnda kammare redan förlidet år uttalat sig för en begränsning, bestående uti ett relativt röstmaximum af en femtedel utaf kommunens hela röstetal, och att deri skulle ligga en anledning till förhoppning om att man inom icke allt för aflägsen tid skulle kunna uppnå den kommunala rösträttens på landet begränsning inom ett maximum af en tiondedel, så tillåter jag mig att erinra derom, att denna kammare en gång har beqvämat sig till att rösta för en sådan obetydlighet som en femtedel. Det var år 1877. Då anfördes bland annat af greve Erik Sparre, såsom skäl hvarför man borde taga denna lilla utaf utskottet föreslagna förändring, en begränsning till ett maximum af en femtedel, att man derigenom skulle vinna, sade han, »att en enda person då åtminstone icke skulle få vara enväldig i kommunen». Han tillade, att han »visst icke var säker på, att detta skulle vinna medkammarens bifall» men det var dock »ett försök». Andra Kammaren gjorde detta försök. Sedan 1877 hafva

Om ändrade bestämmelser i fråga om den kommunala rösträtten på landet.
(Forts.)

Om ändrade bestämmelser i fråga om den kommunala rösträtten på landet. (Forts.)

nu 15 år förflutit. Huru mycket har man med den medgörlighet, som man då visade, vunnit hos Första Kammaren? Ingenting!

År 1881 påvisade lagutskottet alldeles tydligt, att denna begränsning till en femtedel *icke* skulle i någon mån inverka till afhjelpande af klagomålen, och sedan Andra Kammaren öfvervägt detta, har den icke vidare fallit på den idén att votera denna femtedels-begränsning, som i sjelfva verket icke är något annat än ett synnerligen dåligt skämt. Om man nu vill hafva någon utsigt till en kompromiss, bör den icke försökas mellan en femtedel i Första Kammaren och en tiondedel här, utan den utsigten förvärfvar man väl genom att här bifalla lagutskottets förslag, hvilket för öfrigt icke är någon nyhet, ty ett sådant har en gång förr, nemligen år 1878, blifvit framställt af lagutskottet och utaf Andra Kammaren, om jag minnes rätt, utan diskussion — bifallet.

Jag anhåller om bifall till utskottets förslag.

Herr *Gumælius* instämde med herr Hedin.

Herr vice talmannen Danielson: Jag nödgas svara herr Olof Jonsson på den fråga, han framstälde, om jag trodde att det var lika många sparsamhetsvänner i det parti jag tillhör som i hans. På den frågan tror jag mig kunna svara *ja*, obetingadt ja. Det är min fulla öfvertygelse. Jag beklagar, att man i landet utkolporterar den beskyllningen, att vi skulle tillhöra ett parti, som ej vill bushålla med statens medel. Jag har i åtskilliga tidningar sett hushgifter, syftande till att göra oss protektionister från landsbygden misstänkta för slöseri. Mot sådant vill jag protestera. Jag tror, att vi äro lika sparsamma som herr Olof Jonsson och hans vänner.

Herr Olof Jonsson tittade åt ett visst håll allt emellanåt, då han talade. Men jag tror, att de herrar, han blickade till, i vissa fall visat mindre sparsamhet än vi. Skulle han begära ordet en gång till, så skall jag uppgifva namn. Men jag vill ej nu göra det. Jag tror dock ej, att han allt för mycket skall lita på dessa. Om herr Olof Jonsson kommer att gå åt det håll han antydt, må han vara öfvertygad om, att när dessa herrar ej längre behöfva honom, så följa de honom ej heller längre. Då är det fara för, att vi komma in på det sluttande planet. För öfrigt, här gäller ej allenast penningar. Det gäller annat i samhället. Det gäller lagbunden frihet. Det gäller lagar, som ofta äro lika viktiga som statsutgifter. Men hvad de senare beträffar, så är jag lika sparsam som någon annan; och jag kan äfven säga det om mina vänner. Om någon haft en afvikande mening, har det ej varit i regeln. För öfrigt tycker jag, att herr Olof Jonsson och jag nu kunna sluta denna kontrovers och rigta oss på sjelfva saken. Jag hemställer till herrarne, om det ej skulle vara klokt att taga $\frac{1}{10}$ och sedan också stå fast vid denna siffra såsom vårt ultimatum, så att vi verkligen visa Första Kammarren, att vi vilja hafva frågan löst på den grunden. Om det ej kan anses otillåtet, må jag tillägga, att jag talat med flere af Första Kammarens ledamöter, och de hafva under hand lofvat att taga frågan allvarsamt i öfvervägande. Det är på grund af dessa förhållan-

den jag tror, att om denna kammare bestämmer sig för $\frac{1}{10}$, frågan förr löses. Jag vidhåller denna uppfattning och tror det vara klokt att besluta i öfverensstämmelse med herr Westers yrkande.

*Om ändrade
bestämmelser
i fråga om
den kom-
munala röst-
rätten på
landet.
(Forts.)*

Herr Petersson i Runtorp: Jag begärde ordet för att framhålla, att, då vi under de senare åren löst så många stora frågor som varit lika svårlösta som denna, detta äfven bör kunna gå för sig med denna fråga. Men då fordras ock, att man verkligen *vill* hafva denna fråga löst och ej blott begagna den till en käpphäst för att hålla efter Första Kammaren, utan att man ställer så till, att den *kan* lösas. Så hafva vi fått göra med alla andra frågor, och så böra vi göra också med denna. Jag tycker därför att det förslag, som herr Wester framlagt, är så lämpligt och godt, att vi kunna nöja oss med det för närvarande, och jag tror, att vill man att Första Kam-maren skall göra något i saken, så är det bäst att gå till mötes genom antagande af herr Westers förslag. Man har visserligen sagt att, om Första Kammaren nu verkligen skulle ta $\frac{1}{6}$, och vi deremot $\frac{1}{10}$, sammanjemkningen skulle komma att lyda på »1: 7 $\frac{1}{2}$ ». Men jag tror, att sammanjemkningen nog skulle kunna göras så, att bråk-delen blefve litet mera enkel.

Jag anser, att om kammaren vill lösa denna fråga, så bör den göra det med den af herr Wester föreslagna inskränkningen. Ställer man allt på sin spets, så går frågan icke igenom; det har så gått med andra frågor, och därför får man lof att gifva med sig, det är åtminstone min öfvertygelse, hvarför jag, som sagdt, yrkar bifall till det förslag, som framlagts af herr Wester och förordats af vice tal-mannen. Men på samma gång jag säger detta, beklagar jag, att man i diskussionen kastat in sådana saker som det hvilande grundlags-förslaget och annat dylikt. Jag tycker icke, att det är lämpligt och bra att man gör det; men denna fråga har stått så länge på dag-ordningen, att den kan och bör lösas. Man skall dock icke spänna bågen för högt, hvarför jag yrkar bifall till det förslag, som fram-lagts af herr Wester.

Herr Östberg: Äfven jag anser en begränsning af den kom-munala rösträtten behöflig och att den bör ske utan vidare dröjsmål, men jag anser, att begränsningen till en tiondedel är hvad som rätt-visligen bör stadgas. Deremot anser jag begränsningen till en tju-gondel, som utskottet påyrkat, för stark under nuvarande förhål-landen.

Åtskilliga talare hafva här påyrkat, att man borde bifalla ut-skottets hemställan för att derigenom vinna en sammanjemkning till en tiondel, och det förefaller mig att en och annan, som icke önskar, att man skall gå längre än till en tiondel, det oakadt yrkar bifall till utskottets förslag. Jag får för min del säga, att jag icke kan rösta mot min öfvertygelse och att jag därför, med de åsigter jag har, icke kan rösta för utskottets förslag, utan yrkar jag därför af-slag å detsamma och bifall till herr Westers förslag.

*Om ändrade
bestämmelser
i fråga om
den kom-
munala röst-
rätten på
landet.*

(Forts.)

Herr Bengtsson: Ehuru meningarna kunna vara delade om nyttan och nödvändigheten af en begränsning af den kommunala rösträtten och man kan hysa olika åsigtter i frågan allt efter den erfarenhet man har från sin hembygd, så bör man dock i en sak kunna vara ense, och det är rättvisan och billigheten uti en begränsning af den kommunala rösträtten inom de kommuner, der besluten väsentligen dirigeras af ett enda bolag. Jag ber bara att få anföra ett exempel från min egen socken. Fyrktalet der uppgår sammanlagdt till cirka femtioett tusen för jordbruks- och andra beskattningsföremål, men af dessa fyrkar äro, med undantag af 6,040 fyrkar, alla öfriga påförda ett industriellt företag, som der drifves genom ett bolag. Fordrar icke rättvisa och billighet att den kommunala rösträtten der begränsas? Jag kan icke finna annat. Jag medgifver, att bolaget icke hittills i någon vidare mån utöfvat sin rösträtt till skada för kommunen, men om man tänker sig, att der skulle blifva fråga om större utgifter till jernvägsanläggningar eller dylika stora företag, och bolaget vill vara med derom, då är det icke tänkbart, att de enskilda medlemmarne af kommunen tillsammans kunna på kominalstämma uträtta det ringaste, utan de kunna lika väl gå hem. Jag tycker derför att äfven de, som icke hafva erfarenhet från sina hemorter om berörda olägenheter, kunna vara med om en begränsning af den kommunala rösträtten. Vill man nu nå det mål, som kammaren under flera år önskat, eller begränsning till en tiondedel, så kan jag icke förstå, hvartör man skall sätta sig emot lagutskottets förslag, ty det är icke tänkbart att Första Kammaren skulle gifva med sig, om Andra Kammaren beslöte begränsningen till en tiondedel och vid en sammanjemkning, lägga sin åsigt till sido och förena sig med denna kammare. Är Första Kammaren verkligen så tillmötesgående som vice talmannen låtit påskina, så ser jag intet hinder för att Första Kammaren, om vi bestämma oss för en tjugonedel, kan vara med om en sammanjemkning till en tiondedel. Af dessa skäl yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr Hedlund: En ärad ledamot af lagutskottet intygade nyss, att intresset för de kommunala angelägenheterna vore bland de röstberättigade på landsbygden i aftagande. Jag skall till hans uttalande lägga det, att samma erfarenhet har man från de senare åren från flera smärre städer, der deltagande i stadsfullmäktigevalen val efter val aftagit. Jag vet särskildt två städer, der så skett, och der orsaken legat i en tilltagande likgiltighet hos de mindre röstegarne. De resonera som så: De stora röstegarne regera samhället, då må de också göra det på sitt ansvar, vi lägga oss icke i det. Det är ett osundt, ett beklagligt tillstånd, hvars upphörande ju förr dess hellre måste önskas af hvarje vän till kommunal själfstyrelse.

En talare på upplandsbänken betygade nyss, att det stred mot hans öfvertygelse att rösta för större inskränkning än till en tiondedel. Jag tror icke kan behöfver hysa några farhågor, äfven om inskränningen utsträcktes ända till en tjugonedel, ty i alla fall blefve vi med afseende å utjemning af den kommunala rösträtten icke det sista, men näst det sista land i Europa. På mig åtminstone, och

jag förmodar liknande skett med flere, gjorde det ett starkt intryck, då jag första gången såg en jmförelse mellan den politiska rösträtten i vårt land och i andra länder och dervid fann, att i hela den civiliserade världen endast två länder stodo under Sverige, två länder, af hvilka det ena nu med ett språng hastat långt förbi oss. Med afseende å den kommunala rösträtten står det lika illa, ja, sämre till. Det anses hos oss såsom höjden af radikalism, som en omöjlig, drömlig radikalism att yrka på lika kommunal rösträtt. Sådan finnes dock i Nordamerikas förenta stater, finnes i Frankrike, finnes i Schweiz, finnes i England, med undantag af val till vissa befattningar i smärre kommuner, och visar sig gå mycket bra. Jag tror, att man kan fälla det omdömet, att kommunerna i dessa länder icke äro så betungade af skatter och skulder som kommunerna i vårt land. Vidare har man i en del nordtyska städer det berömda klassvals-systemet, hvarigenom, om t. ex. en kommun upptager af sina invånare en summa af tre millioner, de högst beskattade, som till kommunen betala sammanlagdt en million, insätta i stadsfullmäktige en tredjedel, den andra gruppen, så många som tillsammans betala en million, lika stort antal, och slutligen insätter äfven den lägsta gruppen af skattdragande sin del af stadsfullmäktige, lika stor som en hvar af de båda andra — allt med lika rösträtt inom hvar grupp. Det är en grad af utjemning i den politiska rösträttens fördelning, på hvilken vi länge förgäfvos få vänta. Så komma vi till Finland, ett land, som icke är berömdt för särdeles framskridna politiska institutioner. Der har man en kommunal rösträttsskala af 1 till 25. Högre än 25 röster får ingen hafva. I Norge hafva de, som ega politisk rösträtt, lika rösträtt i alla kommunala ärenden, och vi veta att i Norge sammanfaller den politiska rösträtten ungefärligen med vårt förmögenhetsstreck. Jag nämnde nyss att med afseende å den kommunala rösträttens ojämhet öfverträffas vi endast af ett land i Europa. Det är Mecklenburg-Schwerin, der jorden är delad mellan stora godsegare och der desse ensamme utöfva den kommunala magten och den öfriga befolkningen, deras underlydande, intet dermed eger att skaffa. Mecklenburg-Schwerins prisvärda tillstånd sammanfaller ju i det närmaste med det, som i stora delar af vårt eget kära fosterland eger rum. Äfven om vi skulle inskränka den kommunala rösträtten så mycket som till en tjugonedel, så hafva vi ändock alltså icke hunnit långt i jmförelse med öfriga länder i Europa. Derför skall jag, herr talman, utan ringaste farhåga för att utskottets förslag kommer någon olycka å stad, anhålla om bifall till detsamma.

Om ändrade bestämmelser i fråga om den kommunala rösträtten på landet.
(Forts.)

Herr Folke Andersson: Jag har icke begärt ordet för att tala något om behovet af ändring i den kommunala rösträtten, ty det behovet är tillräckligt känt af en hvar, utan därför att några ledamöter nästan anfört klander mot lagutskottet, derför att utskottet fattat beslut om sänkning af rösträtten till en tjugonedel. Jag skall då be att få för herrarne upplysa, huru man kom till detta slut i lagutskottet. För min del yrkade jag på att vi skulle bifalla herr Göranssons motion, som medgifver begränsning till en tiondedel. Andra

Om ändrade bestämmelser i fråga om den kommunala röst-rätten på landet.
(Forts.)

åter yrkade på en tjugonedel och någon annan på en femtedel. Då blef frågan, hvad man skulle antaga till kontraposition. De ledamöter af Första Kammaren, som icke ville något alls, kastade sig då på förslaget om en tjugonedel, hvilket derigenom erhöi majoritet i utskottet. När de gjort detta, så reserverade de sig mot beslutet och ville icke hafva något alls. Så tillkom detta beslut. När så är, borde man icke förebrå oss, att vi handlat såsom vi gjort. Trodde jag, att det skulle vara lättare att få en tiondedel, om vi i Andra Kammaren antoge nämnda förslag, så skulle jag gerna vara med om det, ty det yrkandet framstälde jag i utskottet, men jag finner, att om vi taga en tjugonedel, så, om Första Kammaren vill hafva något och vill taga en tjugonedel, kunna vi sedermera gå in derpå, och vilja de hafva en femtedel, så låter det sammanjemka sig till en tiondedel, hvilken sistnämnda begränsning Andra Kammaren i de flesta fall hållit på. Att vi skulle nu taga en tiondedel för att vinna Första Kammaren, det tror jag knappast kan vara skäl, utan, såsom sagdt, vilja de hafva något, så komma vi nog öfverens, men det betvivlar jag att de vilja, och därför yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr Gumælius: Herr talman, mine herrar! Det är rätt egendomligt, att den här frågan, som under den senaste tiden brukat gå temligen glatt i riksdagen, denna gång tagit upp så lång tid, som den brukade taga i början på 1870-talet. Då togo debatterna härom mycken tid i anspråk. I Andra Kammaren har man ju på senare tiden kunnat expediera denna fråga ganska hastigt — man har der haft resultatet temligen gifvet på förhand —; och i Första Kammaren har det gått ännu hastigare — man har icke kostat många ord på denna sak, innan beslutet varit färdigt. Men genom en märkvärdig slump af ödet kom emellertid frågan denna gång att föredragas samtidigt i båda kamrarne, och Första Kammaren har nu visat den samma intresse — med afseende på tiden — som denna kammare.

Jag för min del tog för alldeles gifvet, att ja-propositionen i Första Kammaren skulle afse begränsning till $\frac{1}{10}$, då, efter hvad vi hört, vice talmannen fått så bestämdt på hand af många framstående män i Första Kammaren, att de nog skulle taga $\frac{1}{10}$, ehuru det nu visserligen erinrats af talaren från Gullåkra, att det, som kommer från vice talmannen, icke allt är guld som glimmar, utan att det säkert kunde prutas något på det der. Så vidt jag erfarit, har det emellertid i Första Kammaren framställts tre yrkanden, dels på begränsning till $\frac{1}{6}$, dels på återremiss för ästadkommande af en utaf dessa berömda utredningar, som särskildt i rösträttsfrågor, vare sig politiska eller kommunala, Första Kammaren så ofantligt älskar, och som visat sig så fruktbringande för att få fram ett godt resultat i dessa frågor, dels och slutligen på afslag. Och man har sagt mig, att talmannen vid propositionernas framställande tydligt funnit, att de fleste i kammaren önskade afslag. Men det finnes i Första Kammaren några rysliga reformvänner, som begärde votering, och nu voterar emellan afslag såsom ja- och $\frac{1}{6}$, såsom nej-proposition. Vi kunna sålunda icke vänta, att det skall ske någon vändning genom att Första Kammaren antager $\frac{1}{10}$; och då torde detta skäl

hafva fallit bort, för att vi skulle acceptera något annat än hvad flertalet i denna kammare vill, efter hvad jag hoppas. Jag kan sålunda icke följa herr vice talmannen i detta afseende.

Ilvad beträffar sparsamheten, som inmängts i denna fråga, kan jag icke döma om hvad som står i slutna voteringseddlar. Derom kan man på sin höjd göra sina små beräkningar på höft så der. Men det har hänt vid rätt många voteringar såväl under denna riksdag som vid föregående, att man räknat efter, huru många ledamöterna äro i Första Kammaren med afdrag af 15 eller 25, huru stort vice talmannens parti kan vara i denna kammare, och så huru många röster det möjligtvis kan fås från ett litet högeraflägg af ett annat parti i denna kammare, hvilket på sista tiden visat kardialitet mot vice talmannen i sådana frågor, som jag här åsyftar, — och då funnit, att gent emot alla dessa vi skulle blifva slagna till slantar, vi andra. Röstetalet vid voteringarna hafva också blifvit sådana, att de långt ifrån jäfvat dessa kalkyler. Deraf vill jag visst icke draga den slutsatsen bestämdt, att vice talmannens röst och deras röster, som stått honom närmast, gått så, som man trott. Men slumpen är märklig, att dessa beräkningar så ofta slagit in, synnerligast när det rört frågor, hvilka varit ömtåliga för regeringen.

När jag kommit att begära ordet, tyckte jag också, att jag ville säga min mening i den speciella fråga, som diskuterats i kammaren så mycket under denna öfverläggning.

I afseende på sjelfva saken skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Dahlberg: Herr talman, mine herrar! Då jag är bosatt i en ort, der det finnes icke så få, som till följd af sin förmögenhetsställning hafva ett öfvervägande röstetal i kommunala angelägenheter, och kännedomen härom utan tvifvel i sin mån påverkat motionären, min granne, herr Nydahl, anser jag mig vara skyldig att å min sida yttra några ord i denna fråga. Jag får då säga, att såväl motionären som åtskilliga talare här hafva synts mig allt för mycket betona de *rättigheter*, som åtfölja ett högre röstetal. De hafva glömt att lika tydligt angifva de dermed förknippade *skyldigheterna*. Jag afser här icke så mycket de *ekonomiska* skyldigheter, hvilka sammanhänga med den större rösträtten, utan fast mer de *moraliska*. De moraliska skyldigheterna äro så pass stora, att många röstegande äro allvarligt bekymrade för att de kunna komma att missbruka sin betydande rösträtt. Jag har från min hembygd personlig erfarenhet af att icke så få i kommunala angelägenheter högre röstberättigade ofta af egen drift nedlagt sina röster. Men å andra sidan erkänner jag villigt, att det kan gifva anledning till missbruk, att i en eller få händer är samladt ett så stort och öfvervägande inflytande inom kommunen i ekonomiskt hänseende. Och för min del har jag redan förut i denna kammare tillkännagifvit, att jag icke vore obenägen att ingå på en modifikation i detta afseende, en åsigt, som jag vet delas utaf många röstberättigade inom min hemort.

Af denna anledning ber jag att få ansluta mig till herr vice talmannens förslag om begränsning till $\frac{1}{10}$ -del.

Om ändrade
bestämmelser
i fråga om
den kom-
munala röst-
rätten på
landet.
(Forts.)

Om ändrade bestämmelser i fråga om den kommunala rätten på landet.
(Forts.)

Herr Nordin: Herr talman! Jag skall öppet tillstå, att jag har bra litet hopp om att vi skola vinna någonting, vare sig vi nu rösta för $\frac{1}{10}$ eller $\frac{1}{20}$, hvarom fråga är. Ty Första Kammaren har under så många år visat, att den omöjligen vill gå Andra Kammaren till mötes i denna fråga, att jag tycker att det är likgiltigt, om vi taga det ena eller den andra, och till och med att man grälar, som det heter, om påfvens skägg, då man tvistar om $\frac{1}{10}$ eller $\frac{1}{20}$. Vi komma ändå att få precis lika mycket, huru vi än besluta. I alla fall har jag velat tillkännagifva, att jag kommer att rösta för utskottets förslag.

Vidkommande hvad herr Olof Jonsson yttrade om hvad denna kammare har att iakttaga, så framt Första Kammaren nu halsstarrigt står emot de allra billigaste kraf, som framställas i denna väg, så är jag honom särdeles tacksam därför. Jag är alldeles fullkomligt öfvertygad om att de röster, som höjts emot herr Olof Jonsson, icke hafva för sin åsigt i detta fall genklang i landet. Det är icke så stor fara för något sådant, ty det klarnar allt mer och mer för folket i landsbygden i detta afseende, och jag har hört många högt uttala, att de ansåge det som en dårskap, om man skulle begränsa Andra Kammarens tillväxt och bestämma, att den för all framtid skulle stå i ett visst förhållande till Första Kammaren i fråga om ledamöteruas antal. Då Första Kammaren icke på något sätt vill gå de mest berättigade önskningsar till mötes, är det bäst, att Andra Kammaren får tillväxa, tills den omsider kan tvinga sig till de naturliga rättigheter, för hvilka den höjt sin röst. På annat sätt lyckas det nog icke att genomföra denna rösträttsreform, så afvita förhållandena nu än äro och så mycket flertalet än får känna trycket af den orimlighet, som ligger i det nuvarande fyrktalsväldet. — Jag har inom min valkrets en kommun, der fyra eller fem röstegande i hvarje fråga kunna nedrösta bönderna, om dessa än äro samlade hvarenda man; och då nyssnämnda fyra eller fem röstegande bo i kommunens centrum, men bönderna hafva tre, fyra mil fram till sockenstugan, göra de fyra eller fem huru de vilja i hvarenda förekommande fråga. Och hvad Norrland beträffar, mine herrar, är det der beklagligtvis så, att allt flera och flera församlingar komma i samma läge till sist; ty hemman köpas och hela byar köpas, penningar samlas och magten samlas på enskilda händer, medan magten frångår bönderna, och följden af det förfärliga fyrktalsväldet blir, att några få personer komma att bestämma öfver socknarnes väl och ve i alla kommunala angelägenheter. — Det vore högst önskligt, om denna kammaras ledamöter kunde finna på något verksamt medel att nå det eftersträfvade målet. Kanske har herr Olof Jonsson påpekat det bästa sättet att åstadkomma nödigt tryck på Första Kammaren för att få rättvisa i denna fråga.

Jag vill icke längre uppehålla kammaren, utau inskränker mig till att förnya mitt uttalande, att jag kommer att rösta med utskottet.

Herr greve Hamilton: Herr talman, mine herrar! Första Kammararen har nyss med den förkrossande majoriteten af 80 röster mot

32 afslagit hvarje reform af bestämmelserna om den kommunala rösträtten. Kammarén torde här af finna, att man bör vara mycket försiktig, då det gäller på förhand lemnade uppgifter om Första Kammaréns tillmötesgående sinnelag.

Jag ber för öfrigt endast att få yrka bifall till utskottets förslag.

*Om ändrade
bestämmelser
i fråga om
den kom-
munala röst-
rätten på
landet.
(Forts.)*

Herrar *Zotterman* och *Hansson* i Solberga instämde i detta yttrande:

Herr *Jansson* i Krakerud: Herr talman! Jag är nu förekommen till en del af den siste ärade talaren.

Men jag begärde ordet egentligen med anledning af en föregående talares påstående, att det vore så stort moraliskt ansvar förknippadt med de högre röstetalen inom en kommun, der ett par röstande hafva majoritet. Det måtte ändå icke stå så utmärkt bra till med den der moralen; ty enligt upplysningar vi fingo af en annan talare skulle ett par personer hafva röstat på sig sjelfva, då det var fråga om att utse elektor för val af landstingsmän. De stego således upp på morgonen och tänkte hvar för sig: i dag skall jag gå och sätta till mig till elektor för val af landstingsman. Detta tyder på, att det måtte vara en mycket dålig moral inom vissa kommuner.

Det var en gammal veteran, herr *Petersson* i Runtorp, som sade, att man skulle taga mycket små steg för att kunna få en fråga löst inom Riksdagen. Jag får säga, att mig tilltalar sådant tal mycket. Jag har gjort den erfarenhet, att man måste taga mycket små steg för att kunna få en fråga löst inom riksdagen. Men jag hemställer till herrarne, huru vida man kan säga, att denna fråga blefve löst, om man komme till sådant resultat, att man finge begränsning till $\frac{1}{4}$. Om då ett bolag toge med sig bara ett par, tre af sina tjänstemän, hade bolaget och dessa i alla fall majoritet inom kommunen, äfven om de icke skulle få rösta för mer än $\frac{1}{4}$ af kommunens röstetal hvar. Således vore frågan i alla fall helt enkelt olöst. Under sådana förhållanden synes man mig ändå böra hålla på så pass stor procent, att man genom dess fastslående kan få frågan något så när löst, så att icke fortfarande samma otillbörliga förhållande kommer att ega rum inom kommunerna som nu.

Jag skall således taga mig friheten att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr *Lasse Jönsson*: Herr talman, mine herrar! Jag skall be att få instämna i det förslag utskottet afgifvit och beklaga, att icke Första Kammarén denna gång gjort någon eftergift.

Anledningen till, att jag begärde ordet, var emellertid, att ett par för det parti jag tillhör sårande uttryck blifvit fälda under diskussionen här. Det var en talare på stockholmsbänken som uttryckligen sade, att alltid, då det gälde sparsamhet åtminstone, kunde han beräkna, att det var detta parti, som varit orsaken till att utgifterna blifvit större än vanligt. Det är mot sådana beskyll-

Om ändradeningar, som jag vill aflemna min protest. Jag har tillhört partiet i bestämmelser alla fem åren, som det funnits till.

i fråga om Aldrig hafva här fattats några beslut, dervid vi såsom parti den kommunala röst-röstat för några högre anslag. Hafva enskilda ledamöter röstat för sådana anslag, så är det icke partiets fel, ty vi kunna lika litet svara för våra enskilda partimedlemmar som herrarne kunna svara för sina. Derför protesterar jag mot den beskyllningen, att vårt parti såsom sådant skulle rösta för förhöjda anslag.

(Forts.)

HäruTi instämde herrar *Olsson* i Ättersta, *Erickson* i Bjersby och *Sjöberg*.

Herr Larsson i Mörtlösa: Sedan Första Kammaren nu afslagit hvarje förslag till begränsning af den kommunala rösträtten, skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag, att ingen må få rösta för mer än $\frac{1}{20}$ -del af kommunens hela röstetal.

Herr Bülow: Herr talman, mine herrar! Jag skall be att få göra en erinran i anledning af herr Lasse Jönssons yttrande om sitt parti. Jag vill då fråga, om det icke var detta parti, som afgjorde utgången i en sparsamhetsfråga, nemligen då det gälde nya lagberedningens indragning. Här rådde enighet i denna fråga mellan två partier, till hvilka herr Jönsson icke hörde, men dessa blefvo öfverröstade genom herr Jönssons parti, som ville hafva lagberedningen kvar.

Herr Lasse Jönsson: Jag ber om ursäkt, att jag ännu en gång upptager kammarens tid. Jag vill icke gå in i några specialiteter, men om jag det ville, så skulle jag kunna namngifva åtskilliga personer, som röstat för saker af lika stor vikt som de, talaren från Lund antydde. Jag vill dock icke göra detta, ty det vore ogrundadt att rifva upp gamla sår, men jag protesterar fortfarande mot beskyllningen att vi såsom parti skulle röstat för stora anslag.

Herr Olsson i Sörnäs: Under beklagande af att diskussionen synes hafva kommit på afvägar, skall jag icke vidare upptaga kammarens tid, utan blott tillkännagifva, att jag kommer att ansluta mig till utskottets förslag.

Öfverläggningen var slutad. Efter det herr talmannen gifvit propositioner å hvartdera af de båda yrkanden, som derunder förkommit, biföll kammaren utskottets hemställan i oförändradt skick.

Beträffande härefter *punkten 2* anförde

Herr Nydahl: Den nyss afslutade diskussionen blef oväntadt lång, och kammaren torde kanske för denna gång redan vara trött på denna fråga. Då det emellertid är så sällan som jag besvarar kammaren med något anförande, vågar jag hoppas, att kammaren under en stund skall egna mig en välvillig uppmärksamhet.

Jag måste nemligen bekänna, att jag icke är riktigt nöjd med det slut, hvartill utskottet kommit i den nu föredragna punkten. Utskottet synes icke hafva egnat den af mig väckta motionen den uppmärksamhet, som jag hoppats och väntat. Icke en enda rad betänkandet gifver vid handen, att utskottet tagit de grunder, som jag föreslagit för en reform af den kommunala rösträtten, under ompröfning. Det heter blott i sista stycket af motiveringen:

»Genom en dylik begränsning af den kommunala rösträtten i allmänhet torde jemväl de särskilda synpunkter, ur hvilka herr Nydahl funnit en inskränkning nödig, blifvit tillbörligt beaktade, och anser utskottet vid sådant förhållande några föreskrifter i de af nämnde motionär angifna särskilda riktningar för närvarande och innan verkningarna af den utaf utskottet förordade allmänna begränsningen kunna tillförlitligt bedömas icke vara af behof påkallade.»

Detta uttalande skulle jag möjligen kunnat underskrifva, om hvad utskottet förordat redan dermed vore lag, eller om, sedan Andra Kammaren nu godkändt utskottets förslag, detta härigenom också blifvit lag, eller om åtminstone några utsigter förefunnits för att det skulle kunna blifva lag inom en något så när öfverskådlig framtid. Men att så icke är fallet, det vet hvarje medlem af denna kammare mycket väl. Icke ens den begränsning af den kommunala rösträtten till $\frac{1}{10}$, som lagutskottet gång på gång föreslagit och denna kammare ännu oftare godkänt, har, tyckes det, lyckats att inom medkammaren vinna något understöd, och jag befarar att, om Andra Kammaren framgent håller på detta yrkande, så skola vi få behålla de nu varande rösträttsbestämmelserna oförändrade, ända till dess Första Kammaren undergått den ombildning, som här i dag varit ifrågasatt, och det lärer icke gå så snart, att döma af den sorgliga, i mina ögon åtminstone sorgliga, utgång som denna fråga fick. Jag vill för öfrigt fråga: vore då något så väsentligt vunnet med en sådan begränsning som den sistnämnda? Herr vice talmannen sade i det första af sina anföranden, att dermed skulle frågan vara löst. Jag är derutinnan af en annan uppfattning, och jag har i min motion nu liksom vid flera föregående tillfällen frambållit, att genom den egentliga effekten af en sådan begränsning skulle inom ett stort antal kommuner endast blifva den, att det kommunala envälde, som der nu är rådande, skulle utbytas mot ett fåmannavälde. En hvar, som vill göra sig besvär att reflektera öfver saken, kan lätt öfvertyga sig om att förhållandena skulle komma att så gestalta sig.

Jag ber för öfrigt att få påpeka, att det är ändå, hvad man än må säga i denna kammare, en betänklig svaghet, som låder vid hvarje yrkande på en sådan der generel begränsning af rösträtten. Det kan icke nekas till, att hvarje rösträttsmaximum, man må nu sätta det till $\frac{1}{5}$, $\frac{1}{10}$ eller $\frac{1}{20}$ af kommunens hela fyrktal, är godtyckligt. Om det skall tillämpas vid de olika frågor, som förekomma inom kommunen, så är det icke alltid lämpligt, icke alltid väl motiveradt. Det drabbas af den anmärkning, som framstälts i en af reservationerna, nemligen att »fastställande af en dylik inskränkning icke kan fotas på någon allmängiltig rättsgrund, utan ytterst måste

Om ändrade bestämmelser i fråga om den kommunala rösträtten på landet.
(Forts.)

Om ändrade öfverlemnas åt ett visst godtycke», medan deremot den nu gällande kommunala rösträtten stödjer sig på en bestämd grundsats.

Jag tror för min del att, om man vill genomföra en reform, så bör man se till att man i möjligaste mån undviker att blottställa sig för en sådan invändning, och detta är hvad jag sökt göra i min motion. Jag har först och främst föreslagit, att bolags rösträtt skall upphävas, emedan denna rösträtt står i strid med den princip, som för öfrigt är erkänd i våra rösträttsbestämmelser, nemligen att rösträtten är personlig och sålunda icke med rätta kan tillkomma bolag. Mitt yrkande i denna del stöder sig således på en allmängiltig rättsgrundsats. I 13 §, om jag minnes rätt, af kommunallagen stadgas, att ingen får på grund af fullmägt utöfva rösträtt för mer än en annan röstberättigad, men i strid dermed tillåter samma kommunallag, att ett ombud för ett bolag, på grund af fullmägt, får utöfva en rösträtt, som, om den fördelades på de enskilda bolagsdelegarne, ofta skulle komma att tillhöra ett mycket stort antal personer. Och dessa bolagsdelegare, de kunna vara bosatta hvar som helst, till och med i utlandet; många gånger veta de icke ens, hvar den kommun är belägen eller hvad den kommun heter, der deras ombud efter sitt behag styr och ställer med de kommunala angelägenheterna. Att de vid sådant förhållande icke kunna vara mycket intresserade för denna kommuns angelägenheter, det är ju alldeles påtagligt. Men icke nog härmed, bolagets ombud behöfver ej ens för sin egen person ega rösträtt inom den kommun, som han på detta sätt kan beherska. På detta sätt är *tänkbart*, att det kan inträffa, att samtliga röstberättigade medlemmar inom en kommun blifva kullröstade af en person, som icke är röstberättigad inom kommunen. Jag skulle tro, att yrkandet på en förändring af detta missförhållande icke kan drabbas af den förebråelse, att det är principvidrigt eller godtyckligt. Det måste tvärtom erkännas vara i full öfverensstämmelse med den princip, som annars är erkänd i fråga om rösträtten.

Detta är också erkänt mer än en gång, äfven från håll, der man annars på det bestämdaste motsätta sig hvarje röstmaximum. Så också i den första af de reservationer, som äro bifogade utskottets betänkande, och som är afgifven af utskottets ordförande, med hvilken tre ledamöter från Första Kammaren hafva instämt. Det heter der i andra stycket: »det finnes deremot ett stadgande i afseende å röstbestämmelserna i kommunallagarna, hvilket enligt min uppfattning är af den beskuffenhet, att utskottet med anledning af herr Nydahls motion haft tillräcklig anledning att häri tillstyrka ändring. Detta stadgande är bestämmelsen angående bolags rösträtt i kommunala angelägenheter.» Det vill således synas, som om utsigt icke hade saknats att i detta stycke erhålla en rättelse, derest Andra Kammarens utskottsledamöter med anledning af min motion för-
enat sig om ett yrkande i den riktningen.

Vidare har jag föreslagit, att vid kommunala val hvarje röstande skulle tillerkännas en röst. Äfven ett sådant yrkande kan man stödja på en fullgiltig princip. Grundsatsen att hvarje röstande bör ega så stort inflytande på beslutet, som motsvarar hans andel i de utgifter, som af beslutet förorsakas, är en grundsats, som tydligen icke kan

tillämpas vid kommunala val, då vid dessa, såsom jag i min motion uttryckt det, valresultaten icke böra vara uttryck af de röstandes förmögenhet, utan af de flestes förtroende. Äfven deri tyckas de nämnda reservanternas från Första Kammaren vilja gifva mig rätt. Det heter nemligen mot slutet af reservationen: »genom bestämmelserna i sådan rigtning» — nemligen i den rigtning jag föreslagit att ändringen af bolagens kommunala rösträtt skulle gå — »genom bestämmelser i sådan rigtning, hvartill, om så påfordras, allt för väl kan utan afvikelser från giltiga rättsprinciper tilläggas stadgauden att vid vissa kommunala val annan rättsgrund, än den i kommunernas öfriga angelägenheter är stadgad, må komma till användning, skulle etc.»

Der synes af detta medgifvande, som lagutskottet kunnat ena sig om ett tillstyrkande af min motion jemväl i denna punkt, om utskottsledamöterna från Andra Kammaren yrkat derpå.

Äfven jag har ifrågasatt bestämmandet af ett röstmaximum, men jag har dervid icke gått längre, än som jag ansett nödvändigt och behöfligt, för att den grundsats, som jag nyss nämnde, eller att den röstegandes inflytande på besluten bör motsvara hans andel i de utgifter, som följa af besluten, blir till fullo tillvaratagen. Jag har nemligen i min motion påpekat, att med nuvarande rösträtsbestämmelser så icke är förhållandet. De högst beskattade utöfva faktiskt en rösträtt, som är vida större, än de skulle hafva på grund af nämnda princip. Om en person t. ex. betalar hälften af en kommuns utgifter eller till och med något mindre, så är han inom den kommunen faktiskt lika enväldig, som om han ensam bestred kommunens samtliga utgifter. Det är således ingenting stridande mot den princip, som ligger till grund för nu gällande rösträtsbestämmelser, om det stadgades sådan begränsning af rösträtten vid bestämmande af kommunens ekonomiska angelägenheter, som — det kan vara svårt att bestämma, huru långt man dervid borde gå — jag har föreslagit en femtedel — men i allt fall en så stor begränsning, som kan finnas vara nödig för att rösträtten i verkligheten och icke blott i teorien skall motsvara skattskyldigheten till kommunen. Det finnes också obestridliga billighetshänsyn, som tala för en sådan måttlig begränsning och som jag antydde i min motion, men icke nu skall upprepa.

På grund af dessa synpunkter skulle jag önskat att få den sist föredragna punkten återremitterad, men efter det beslut, som Första Kammaren fattat, kan ju icke något sådant komma i fråga.

Jag ber blott att få tillägga några ord. Man måste söka komma till ett resultat i denna angelägenhet, som nu ungefär ett fjerdedels århundrade stått på dagordningen. Andra Kammaren har upprepade gånger för sin del beslutit en begränsning till $\frac{1}{10}$. Mot denna begränsning har invändts, att den är godtycklig och att den icke kan fotas på någon allmängiltig rättsgrund, och, hvad värre är, denna invändning kan svarligen tillbakavisas. Hvarför då icke försöka på en annan väg, hvarför icke försöka på en väg, der denna stötesten icke finnes? Om man det gör och ändå får till svar ett blekladgt nej — näväl, då är det ju så tydligt som man kan önska, att här gäller det en magtfråga och icke att göra rätt.

Om ändrade bestämmelser i fråga om den kommunala rösträtten på landet.

(Forts.)

Om ändrade bestämmelser i fråga om den kommunala rösträtten på landet. (Forts.)

Jag har velat yttra detta, ty frågan torde än en gång komma igen i den form, som jag tagit mig friheten att framställa den. Men vid frågans nuvarande läge har jag intet yrkande att göra.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls med rättelse af det utaf herr Lilienberg anmärkta tryckfel.

§ 3.

I ordningen förekom härnäst lagutskottets memorial n:o 57, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om utskottets hemställan i dess utlåtande n:o 30 öfver väckt motion om ändrad lagstiftning rörande oäkta barns arfsrätt.

I utlåtande n:o 30 hade, i anledning af väckt motion om ändrad lagstiftning rörande oäkta barns arfsrätt, lagutskottet hemställt, att Riksdagen måtte i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t ville låta utarbete och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring af gällande bestämmelser rörande oäkta barns arfsrätt, att oäkta barn, som icke är afladt under moderns äktenskap eller i förbudna led, berättigas att lika med äkta barn taga arf efter moder.

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag hade kamrarne stannat i skiljaktiga beslut rörande denna hemställan, i det att *Första Kammaren* för sin del beslutat att, i enlighet med en vid utskottets utlåtande fogad reservation, i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t ville låta utarbete och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring af gällande bestämmelser rörande oäkta barns arfsrätt, att oäkta barn, som icke är afladt under moderns äktenskap eller i förbudna led, berättigas att, derest modern lätit såsom sitt barn anteckna det i kyrkoboken för den församling, i hvilken hon då var kyrkoskrifven, lika med äkta barn taga arf efter sin moder, hvaremot *Andra Kammaren* bifallit utskottets berörda hemställan oförändrad.

I syfte af sammanjemkning af de sålunda fattade olika besluten, hemställde utskottet i nu föreliggande memorial:

»att kamrarne, Andra Kammaren, med frånträdande af sitt beslut i hvad det skilde sig från det af Första Kammaren fattade, måtte besluta, att Riksdagen i skrifvelse anhåller, att Kongl. Maj:t ville låta utarbete och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring af gällande bestämmelser rörande oäkta barns arfsrätt, att oäkta barn, som icke är afladt under moderns äktenskap eller i förbudna led, berättigas att, derest modern lätit såsom sitt barn anteckna det i kyrkoboken för den församling, i hvilken hon då var kyrkoskrifven, lika med äkta barn taga arf efter sin moder.»

Häremot hade reservation anmälts

af herrar *Lilienberg*, *Erickson* i Bjersby, *Anderson* i Tenhult, *Näslund*, *Wester*, *Folke Andersson*, *Petersson* i Brystorp och

Bruzelius, hvilka ansett, att utskottet bort i ändamål af sammanjemkning hemställa,

»att kamrarne, med frånträdande af sina beslut, måtte i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t ville låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring af gällande bestämmelser rörande oäkta barns arfsrätt, att oäkta barn, som icke är afadt under moderns äktenskap eller i förbudna led, berättigas att, derest modern låtit såsom sitt barn anteckna det i kyrkoboken för den församling, i hvilken hon då var kyrkoskrifven, eller modern eljest bevisligen erkänt barnet såsom sitt, lika med äkta barn taga arf efter moder.»

Efter uppläsande af utskottets hemställan anförde:

Herr Lilienberg: Som kammaren behagade finna, hafva samtliga ledamöterna i lagutskottet från Andra Kammaren varit af skiljaktig mening med utskottet och ansett, att ett sammanjemkningsförslag bort framläggas af annan lydelse än det utskottet föreslagit. För att klargöra denna fråga får jag gå tillbaka till motionens innehåll. — Motionen, framlagd af herr Johnsson i Bollnäs, innehåller, att Riksdagen skulle i skrifvelse anhålla, »att Kongl. Maj:t ville låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring af gällande bestämmelser rörande oäkta barns arfsrätt, att oäkta barn, som icke är afadt under moderns äktenskap eller i förbudna led, berättigas att, derest modern låtit såsom sitt barn anteckna det i kyrkoboken för den församling, i hvilken hon då var kyrkoskrifven, lika med äkta barn taga arf efter sin moder.»

Med denna motion afsågs sålunda en förändring i gällande lagstiftning i två hänseenden. Först att oäkta barn skulle få lika arfsrätt med äkta barn efter modren och för det andra, att det vilkor, som är stadgad i 1866 års förordning, att modren skall anteckna barnet i kyrkoboken såsom sitt barn, skulle bortfalla. Lagutskottet tillstyrkte bifall till motionen, och Andra Kammaren biföll utskottets hemställan, hvaremot Första Kammaren blott biföll motionen i den del, att oäkta barn skulle hafva lika arfsrätt med äkta barn efter moder, men ville fastslå hittills gällande vilkor derför, eller att modern skulle låtit anteckna barnet i kyrkoboken såsom sitt barn. Sålunda stodo båda kamrarne i besluten emot hvarandra. Inom lagutskottet hade emellertid yttrats en skiljaktig mening, som framlades såsom reservation för kamrarne. Denna mening gick derpå ut, att såsom bevis för arfsrätt skulle icke vara af nöden att modern låtit i kyrkoboken anteckna barnet såsom sitt, utan det skulle derjemte vara till fyllest, om modern på annat sätt hade tydligen erkänt barnet såsom sitt barn. Nu har emellertid lagutskottet föreslagit en sådan sammanjemkning, att Andra Kammaren skulle frånträda sitt beslut och biträda det, som Första Kammaren fattat, men vi ledamöter från Andra Kammaren i lagutskottet hafva ansett, att just den skiljaktiga mening, som framstälts inom utskottet, skulle vara lämpligt materiel för sammanjemkning, och hafva ansett, att man borde

framlägga det förslag, som innehålles i reservationen såsom sammanjemkningsförslag. Kammaren får nu att afgöra, hvad kammaren anser skäligt i denna fråga. För min del ber jag få hemställa, att kammaren måtte ogilla det framställda sammanjemkningsförslaget. Det kan nog vara beaktansvärdt, att om man biträder detta förslag, så hafva båda kamrarna stannat i sammanstående beslut, hvarigenom oäkta barn skola erhålla lika rätt med äkta barn till arf efter sin moder, men jag för min del anser det vara en lika vigtig reform, att den ovilkorliga föreskriften, att moder skall låta anteckna barnet såsom sitt i kyrkoboken, bortfaller såsom något ovilkorligt. Det skulle icke blifva så enligt detta sammanjemkningsförslag och derfor hemställer jag, att kammaren måtte ogilla detsamma, hvarigenom frågan för denna riksdag förfallit.

Herr Johnsson i Bollnäs: Herr talman, mine herrar! Vice ordföranden i lagutskottet har redogjort för frågans ställning såväl med afseende å min motions syfte som ärendets gång i kamrarna. Såsom kammaren behagade finna, föreligga endast två utvägar, antingen att afstå från kammarens förra beslut och instämma i Första Kammarens, eller också att antaga reservanternas förslag, hvarigenom kammaren vidhåller sitt förra beslut och frågan för denna gång förfallit. Då emellertid den föreliggande frågan är en humanitetsfråga, skall jag anhålla om talmannens tillstånd att uppläsa en del af lagutskottets betänkande i detta ärende för år 1863.

Med anledning af åtskilliga motioner, väckta såväl hos ridderskapet och adeln som i borgare- och bondeståndet, afgaf lagutskottet år 1863 ett betänkande, i hvilket det yttrar bland annat: »Man har vidare mot arfsrättighet för oäkta barn åberopat den skandal inom familjen, denna rättighet skulle kunna medföra. Men för en sådan möjlighet torde icke rättvisan böra uppoffras. Skandalen ligger väl också i sjelva det begångna felet och icke i de anspråk, deraf kunna uppstå. Dessutom finnes redan nu enligt lag samma tillfälle till skandal, då oäkta barn hafva rättighet att af föräldrarna njuta bidrag till föda och uppfostran. Slutligen har det blifvit invändt, att med den utsträckning, testamentsrätten numera erhållit, arfsrätten för oäkta barn vore öfverflödig, men härvid torde få erinras, att hinder ofta uppstå mot testamentsrättens utöfning, såsom genom hastiga dödsfall, bristande kännedom om sättet för testamentes upprättande m. m.»; och hemställde utskottet med anledning af de sålunda anförda skälen: »att Rikets Ständer ville för sin del besluta en författning angående oäkta barns arfsrätt af innehåll, att oäkta barn skulle i likhet med äkta barn taga arf efter sin moder, så ock efter fader, derest barnet blifvit af honom inför rätta eller i vittnens närvaro inför vederbörande prest erkänd samt fadren ej efterlemnar äkta barn eller bröstarfvingar».

Detta betänkande godkändes af alla fyra stånden, och skrifvelse derom meddelades Kongl. Maj:t, men Kongl. Maj:t ansåg, att full rättvisa icke borde få vederfaras de oäkta barnen, och afgaf Kongl. Maj:t till 1865 års Riksdag proposition om ändring i ärfdebalkens 8 kap. 7 §, och i öfverensstämmelse dermed utfärdades för-

ordningen af den 14 april 1866, hvilken ännu är gällande. Om således de barn, om hvilka här är fråga, hittills icke fått full rättvisa, beror detta icke på Riksbens Ständer, ty alla fyra ständer hafva erkänt det berättigade i att lika arfsrätt infördes. Men det var på den tiden, för 30 år tillbaka. Sedan dess hafva vi fått en ny representationsreform, en reform, som man trodde skulle komma att tillföra Riksdagens kamrar ledamöter, hvilka skulle omfatta humanitära åsikter i sociala frågor. I hvad mån dessa förväntningar blifvit uppfyllda öfverlemnar jag till kammaren att afgöra. Nu stå vi emellertid på den ståndpunkten, att hvad Riksbens Ständer år 1863, d. v. s. för 30 år sedan, erkände som fullt berättigadt, förnekas 1893 af Riksdagens Första Kammare. Nu anser man icke, att barnet bör få rätten att ärfva sin moder, äfven om dess härkomst kan bevisas, utan det skall endast bero på modern, huru vida hon anser, att barnet skall vara hennes eller icke.

Det förefaller mig egendomligt att den uppfattningen skall i ett s. k. kristet samhälle göras gällande, att det skall bero på mödrarna sjelfva att bestämma, huru vida barnet skall anses för deras barn eller icke, och hvarigenom pligtförgätna mödrar kunna undandraga sig att taga vård om de varelser de gifvit upphof. Jag står verkligen tveksam, huru vida utskottets hemställan eller ett bifall till den af reservanterna från denna kammare afgifna reservationen är att föredraga, då i ena fallet endast en half rätt vinnes för de oäkta barnen och i det andra frågan förfaller — och kanske det är så godt det. Jag hoppas dock, att frågan skall å nyo upptagas och möjligen med bättre utgång. Jag skall därför, herr talman, icke göra något yrkande.

Vidare yttrades ej. Kammaren afslog utskottets hemställan.

§ 4.

Föredrogs vidare Första Kammarens protokollsutdrag, n:o 197, innefattande delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande n:o 8, i anledning af väckt motion om förbättring i de nuvarande pensionsvilkoren i folkskolelära-<sup>Om förbättring i pensionsvilkoren i folkskolelära-
lära-
enke- och
pupillkassa.</sup> rnes enke- och pupillkassa.

Sedan på grund af en inom Andra Kammaren af herr *E. Hammarlund*, *F. Berg*, *A. F. Liljeholm* m. fl. väckt motion, n:o 113, i deröfver afgifvet betänkande sagda kammares första tillfälliga utskott hemställt: att kammaren, med bifall till motionen, måtte för sin del besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhölle, att Kongl. Maj:t fäcktes låta utreda, huru vida — utan höjning af vare sig statsbidraget eller delegarnes afgifter — en sådan förbättring i de nuvarande pensionsvilkoren i folkskolelära- och pupillkassa kunde ega rum, att dels de lägsta pensionerna beräknades efter belopp, motsvarande 700 kronors delaktighet, dels samtliga pensioner utginge med högre procent af delaktighetsbeloppet än hvad nu vore fallet, samt att Kongl. Maj:t ville till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill utredningen kunde föranleda; samt Andra Kammaren

Om förbättring i pensionsvilkoren i folkskolelärares enke- och pupillkassa. (Forts.)

bifallit hvad utskottet sålunda hemställt, hade, efter delgifning af detta beslut, Första Kammaren hänvisat ärendet till sitt andra tillfälliga utskott, hvilket sistnämnda utskott i afgifvet utlåtande hemställt, att Första Kammaren måtte för sin del i ärendet besluta, att Riksdagen i underdånig skrifvelse anhölle, det Kongl. Maj:t täcktes låta utreda, huru vida, utan höjning af vare sig statsbidraget eller delegarnes afgifter, en sådan förbättring i de nuvarande pensionsvilkoren i folkskolelärares enke- och pupillkassa kunde ega rum, att samtliga pensioner utginge med högre procent af delaktighetsbeloppet än hvad nu vore fallet, samt att Kongl. Maj:t ville till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill utredningen kunde föranleda.

Enligt hvad ofvan omförmälda protokollsutdrag utvisade, hade denna hemställan af Första Kammaren bifallits.

I fråga härom anförde nu:

Herr Hammarlund: Herr talman! Första kammaren har ändrat klämman, så att den fått följande lydelse:

»att Riksdagen i underdånig skrifvelse anhåller, det Kongl. Maj:t täcktes låta utreda, huru vida, utan höjning af vare sig statsbidraget eller delegarnes afgifter, en sådan förbättring i de nuvarande pensionsvilkoren i folkskolelärares enke- och pupillkassa må kunna ega rum, att samtliga pensioner utgå med högre procent af delaktighetsbeloppet än hvad nu är fallet, samt att Kongl. Maj:t ville till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill utredningen kan föranleda.»

I betraktande af att Riksdagen nu lider mot sitt slut, och ärendena i mängd hopas på kammarens bord, skall jag tillåta mig att med hänvisning till 63 § riksdagsordningen hemställa, att kammaren måtte utan ny remiss till utskottet biträda Första Kammarens beslut.

Andra Kammaren har förut, såsom herrarne torde erinra sig, bifallit den af mig och några andra ledamöter i denna kammare väckta motionen i dess helhet. I motionen begärdes en utredning åsyftande en förbättring i de nuvarande pensionsvilkoren i folkskolelärares enke- och pupillkassa. Utredningen skulle vara tvåfaldig; för det första skulle utredas, huru vida icke de lägsta pensionerna kunna beräknas efter belopp, motsvarande 700 kronors delaktighet; och för det andra, huru vida icke samtliga pensioner kunde utgå med högre procent af delaktighetsbeloppet än hvad nu är fallet. Någon förhöjning af *delaktighetsbeloppet* har Första Kammaren icke velat vara med om, hvarför kammaren strukit denna del af klämman. Deremot har Första Kammaren velat vara med om en utredning, huru vida pensionerna kunde utgå med en *högre procent* af delaktighetsbeloppet.

Jag skulle för min del naturligtvis helst önskat, att motionen blifvit i sin helhet bifallen äfven af Första Kammaren, hvarigenom utredningen blifvit så omfattande som möjligt. Men man får dock

vara nöjd med, att något vinnes. Då Första Kammarens beslut är lika med Andra Kammarens, utom att 1 $\frac{1}{2}$ rad strukits, och då Andra Kammaren redan en gång bifallit den af Första Kammaren godkända delen af klämman, anser jag det vara öfverflödigt att å nyo remittera detta ärende till utskottet, hvarför jag, som sagdt, för tids vinnande hemställer, att denna kammare måtte biträda Första Kammarens beslut.

Om förbättring i pensionsvilkoren i folkskollärares enke- och pupillkassa.
(Forts.)

Häruti instämde herrar *Rosengren, Zotterman* och *Liljeholm*.

Herr Gumælius yttrade: I sak skall jag be att få instämma med den föregående talaren, men då det af Första Kammaren i denna fråga fattade beslutet till formen strider mot hvad Riksdagen förut flera gånger eller åtminstone ett par gånger bestämt, hemställer jag om en sådan förändring i det ifrågavarande förslaget till riksdagsbeslut, att ordet »underdånig» utgår, så att det i stället måtte komma att heta »att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhaller» o. s. v.

Herr Hammarlund: Jag observerade visserligen uttrycket »underdånig», hvilket icke plägar ingå i Andra Kammarens skrivelser, men då jag fruktade att, om vi toge bort detta ord, det skulle kunna föranleda, att hela frågan fölle, vågade jag icke göra ett sådant yrkande, som den föregående talaren framstälde. Jag trodde också, att herrar kanslideputerade, som i sista hand hafva att göra med Riksdagens skrivelser, kunde stryka detta ord. För öfrigt har jag visst icke något att invända mot det af herr Gumælius gjorda yrkandet, derest det icke föranleder, att hela frågan derigenom kommer att falla.

Herr Gumælius: Jag skall be att få säga, att det icke endast är Andra Kammaren, som fattat ett sådant beslut om ordet underdånig i Riksdagens skrivelser, utan att det är *Riksdagen*, som fattat beslut i ämnet på förslag af herr Thyselius i Första Kammaren. Han hade väckt en motion i ämnet, och den bifölls såväl af Första som af Andra Kammaren. I ett fall lika det nu förevarande har redan en gång förut en ändring blifvit i denna kammare beslutad, för att Riksdagens skrifvelse skulle afgå i den form, som Riksdagen en gång bestämt att riksdagsskrivelserna skola aflåtas i. Herrarne veta, att de skola aflåtas »med undersätlig vörnd», och att det är i »skrifvelse till Konungen», som man gör den ena eller den andra framställningen. Herr talman, jag skall vidhålla mitt yrkande desto hellre, som jag hör, att den föregående talaren icke har något mot detsamma.

Herr vice talmannen Danielson: Jag skall be att få hemställa till kammaren, oakadt vi icke hafva så många dagar qvar af Riksdagen, om det icke skulle vara riktigare att remittera detta ärende till utskott. Här föreligger ett ändringsförslag; motionären har ett, herr Gumælius äfven ett, och vi tör hända äro ute på ett område,

Om förbättring i pensionsvilkoren i folkskollärares enke- och pupillkassa.
(Forts.)

som vi icke kunna reda oss på. Jag tror, att en remiss till utskottet skulle vara ett uppskof blott på få dagar, och att utskottet snart skulle komma in med sitt betänkande. Jag tror också, att, när denna kammare fattade sitt beslut i frågan, det icke var meningen att för all framtid slå fast det statsbidrag, som Riksdagen förut beslutit skulle utgå blott så länge enke- och pupillkassan vore i behof deraf. Jag tror, att då vi se på frågan i dess helhet, bör äfven en tanke framkomma, som går åt det hållet, att vi icke böra göra något löfte, att kassan för all framtid skall få bibehålla ett statsbidrag, som den längre fram möjligen icke kan behöfva. Jag anser, att frågan bör ses på det sättet. För min del skulle jag önska, att utskottet finge frågan till förnyad behandling.

Herr von Friesen: Herr talman! Jag tror, att saken är så enkel, att kammaren utan remiss kan afgöra densamma. Andra Kammaren önskar utredning i det syfte, att redan beviljade enkepensioner skola höjas, och att de pensioner, som hädanefter beviljas, också skola höjas. Andra Kammaren ifrågasätter vidare, att de redan beviljade pensionerna skola kunna höjas på två sätt, dels så, att delaktighetsbeloppen höjas, dels så, att den procent, som pensionerna utgöra af delaktighetsbeloppen, höjes. Nu har Första Kammaren endast gått in på en utredning i det syfte, att den procent, som pensionerna utgöra af delaktighetsbeloppen, höjes, men icke delaktighetsbeloppen sjelfva. Andra Kammaren önskar således, att beslutet skall få retroaktiv verkan med afseende på delaktighetsbeloppen, då deremot Första Kammaren endast vill, att en procentförhöjning skall inträda. Det är därför klart, att Första Kammarens beslut utgör en del af Andra Kammarens beslut och innehålles i Andra Kammarens beslut. Då så är förhållandet, tager jag mig friheten hemställa till herr vice talmannen, om han icke skulle kunna gå med på, att ärendet genast afgöres utan remiss till utskottet. Jag tror, att saken är så klar, att kammaren icke vidare behöfver fundera på densamma, eller att den behöfver någon ytterligare utredning.

Herr Hammarlund: Jag skall be att få vidhålla mitt första yrkande om bifall till Första Kammarens beslut oförändradt, för undvikande af allt krångel. Ty skulle det vara så, att detta beslut i formen strider mot, hvad som plägar vara praxis, och mot, hvad Riksdagen förut beslutat rörande formen för Riksdagens skrivelser till Kongl. Maj:t, är jag öfvertygad om att herrar kanslideputerade komma att i skrifvelseförslaget vidtaga de ändringar, som kunna vara nödiga i formelt afseende.

Herr Hedin: Vare sig att det ifrågavarande obehöriga ordet kommer att stå kvar i det beslut, kammaren fattar, eller icke, så behöfva kanslideputerade alldeles icke vidtaga någon ändring. Ordet lär försvinna ändå. Kanslideputerade skola icke uppsätta någon inlaga till Kongl. Maj:t, i hvilken de berätta, att kammaren eller Riksdagen beslutat att i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om det och det, utan kanslideputerade komma att uppsätta ett förslag

till skrifvelse, affattadt på det sätt, som min ärade granne nyss nämnt, d. v. s. så, att den börjar med »Till Konungen» och slutar: »med undersätlig vörndnad:»

*Om förbättring i pensionsvilkoren i folkskollära-
lära-
rarnes
enke- och
pupillkassa.*

Herr Gumælius: Ja, det kan jag gerna medgifva i det fall, som föreligger, men å andra sidan kan jag icke medgifva att, såsom herr Hedin sade, kanslideputerade hafva rätt att föreslå en ändring i ett Riksdagens beslut, som är fattadt af båda kamrarna, utan de få expediera det såsom Riksdagen beslutat. Rätteligen skulle naturligtvis ordet underdänig, som ingår i Första Kammarens beslut, också gå in i beslutet.

(Forts.)

Då jag emellertid af en utaf de kanslideputerade, som finnes i kammaren, gjort mig underrättad om att han anser sig kunna förklara, att en sådan retouchering, som af den föregående talaren påpekades, också kommer att ske, skall jag afstå från mitt förre yrkande och i stället hemställa om bifall till saken sådan den föreligger.

Herr Edelstam: Jag tror mig kunna förklara, på sätt herr Gumælius nämnde, att kanslideputerade komma att taga saken i öfvervägande och formulera skrifvelsen på det vanliga sättet.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad och efter af herr talmannen i sådant afseende gifven proposition, beslöt Andra Kammaren att, med frånträdande af sitt förre beslut i ämnet, såvidt det skilde sig från Första Kammarens ifrågavarande beslut, biträda sistnämnda beslut.

§ 5.

Skedde föredragning af konstitutionsutskottets utlåtande n:o 2°, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af §§ 2 och 3 tryckfrihetsförordningen.

Om ändrad lydelse af §§ 2 och 3 tryckfrihetsförordningen.

I en inom Första Kammaren väckt motion, n:o 26, hade herr friherre B. A. Leijonhufvud hemställt, att Riksdagen måtte antaga nedanstående förslag till ändrad lydelse af §§ 2 och 3 tryckfrihetsförordningen att hvilatill vidare grundlagsenlig behandling.

§ 2.

1:o. I öfverensstämmelse etc. — — —

2:o. Skall för etc. — — —

3:o. Skall det etc. — — —

4:o. I grund af etc. — — — som helst.

Vid föregående tillåtelse skola följande undantag ovägerligen iakttagas:

Att protokoll etc. — — — uppenbara.

Att ej några ministeriella etc. — — — riksdaler.

Om ändrad lydelse af §§ 2 och 3 tryckfrihetsförordningen. (Forts.)

Att mobiliseringsplaner och dithörande handlingar rörande försvarsverket, hvilkas kungörande Konungen finner kunna medföra våda för rikets försvar och säkerhet och derjör böra hållas hemliga, icke må utlemnas. Kungöras sådana handlingar i tryck, straffes utgifvaren med fängelse i högst två år.

Att i hvad rättegångsmål som helst — — — (till paragrafens slut).

§ 3.

Under de förutsatta vilkor etc. — — — anses:

- 1:o. Hädelse etc. — — — konfiskeras.
- 2:o. Förnekelse af etc. — — — konfiskeras.
- 3:o. Gäckeri etc. — — — konfiskeras.
- 4:o. Allt slags etc. — — — konfiskeras.
- 5:o. Smädeliga uttryck etc. — — — konfiskeras.
- 6:o. Smädeliga uttryck etc. — — — konfiskeras.
- 7:o. Uppmaning till myteri etc. — — — konfiskeras.
- 8:o. Smädeliga uttryck etc. — — — allmän lag.
- 9:o. Smädeliga, förgripliga etc. — — — kunna konfiskeras.
- 10:o. Allt kungörande i tryck af dels hvad som i krigstid för fienden uppenbarar krigsmagtens ställning eller rörelser eller något rådslag eller beslut derom, dels ock hvad som hörer till statens å färde varande underhandlingar med främmande magter, eller eljest af Konungens, i sammanhang med dem tillärnade beslut och afsigter samt dess ministrars, råds och sändebuds värf, om det ej sker med regeringens tillstånd eller med officiel tillåtelse; förbrytelsen straffes enligt allmän lag och skriften konfiskeras.
- 11:o. Angripelsen etc. — — — (till paragrafens slut).

Utskottet hemställde, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade anmälts:

af herr *Elowson* mot viss del af motiveringen;

samt af herrar *Hedin, Dahn, Vahlin, Gyllensvärd* och *Nilson* från Lidköping »ej blott mot utskottets förklarande, att en grundlagsändring uti ifrågavarande afseende är onödig, utan äfven och framför allt mot de skäl, hvarpå utskottet velat stödja denna sin mening.»

I fråga härom anförde nu:

Herr R. Berg: Herr talman, mine herrar! De ändringar, som af motionären blifvit föreslagna i nu gällande tryckfrihetsförordning, och som af konstitutionsutskottet i det föreliggande betänkandet blifvit afstyrkta, äro utan tvifvel af stor vikt och betydelse. En hvar inser lätt och erkänner, att offentliggörande af mobiliseringsplaner och dithörande handlingar, äfvensom att meddelande vid krigsfara åt offentligheten af skrivelser och åtgöranden, beträffande truppöfflytt-

ningar m. m., äro till stor skada och kunna blifva högst olycksbringande för den egna armén. Detta har också utskottet erkänt. Men utskottet anser, att en förändring i § 2, i hvad som rörer skydd för offentliggörande af mobiliseringsplaner och dithörande handlingar, icke är behöflig, enär ett dylikt skydd redan finnes i nu gällande tryckfrihetsförordning. Reservanterna, hvilka samtliga äro från denna kammare, hafva äfven förklarad och erkänt nödvändigheten af skydd för offentliggörande af dylika mobiliseringsplaner och handlingar, men bestrida, att skydd förefinnes mot dylikt offentliggörande i vår nuvarande tryckfrihetsförordning. Under sådana förhållanden synes det mig, som om det vore högst önskligt, att bestämmelser i detta afseende komme till stånd.

Då Första Kammaren beslutat att återförvisa frågan till förnyad behandling af utskottet, så skall jag, herr talman, tillåta mig att värdsamt hemställa, att denna kammare äfven måtte återremittera ärendet.

Herr Hedin: Herr talman! Jag skall deremot anhålla, att Andra Kammaren täcktes bifalla hvad utskottet föreslagit. Vi lefva verkligen fortfarande under något urtima förhållanden. Herrar militärer sysselsätta oss i en ovanligt hög grad med tenligen onyttiga frågor. Ena dagen får man höra en litania på ett par kilometers längd, som skall öfvertyga oss om att vårt försvar i norr är i högsta grad komprometteradt, om vi icke få en biskop i Luleå, och nu är det så angeläget att få till stånd en ändring i tryckfrihetsförordningen i försvarets intresse, att man icke vill gifva sig ro att afvakta en proposition i detta ämne från Kongl. Maj:t, derest Kongl. Maj:t själf skulle finna en sådan ändring, som här föreslagits, vara nyttig.

Kongl. Maj:t har i själfva verket en enda gång gjort en framställning till Riksdagen om ett tillägg till tryckfrihetsförordningen ungefär i det syfte motionären föreslagit, men det skedde utan någon särskildt uppgifven anledning och icke så här hastigt påkommande, såsom en partiel reform, utan det skedde, såsom naturligt kunde vara, i samband med ett af Kongl. Maj:t framlagdt förslag till en fullständigt ny tryckfrihetslag, hvilket förslag, såsom herr talmannen behagade erinra sig, framlades till 1887 års januaririksdag. Såsom bekant hann Riksdagen icke före sin upplösning behandla detta förslag. Kongl. Maj:t framlade icke förslaget å nyotill samma års majriksdag af det skäl, att förslaget måste från Riksdagens sida kräfva en vida omsorgsfullare och mångsidigare pröfning, än man kunde vänta skulle medhinnas under majriksdagens antagligen ganska korta sammanvaro, såsom orden lydde i dåvarande chefens för justitiedepartementet anförande till statsrådsprotokollet, hvilket såsom motivering åtföljde den kongl. propositionen om en partiel ändring i tryckfrihetsförordningen, som framlades för majriksdagen. Det förekom i samma protokoll några rätt märkvärdiga ord, på hvilka jag anhåller att få fästa kammarens uppmärksamhet. Då det icke befans lämpligt att för majriksdagen framlägga det gamla förslaget från januaririksdagen till en helt och hållet ny tryckfrihetslag, ansåg likväl departementschefen, att man kunde främja en reform i

Om ändrad lydelse af §§ 2 och 3 tryckfrihetsförordningen.
(Forts.)

Om ändrad tryckfrihetslagstiftningen genom att från det hela göra en utbrytning
 lydelse af §§ och för Riksdagen framlägga någon del af ämnet, hvilken med lätt-
 2 och 3 tryck- het kunde behandlas fristående från de öfriga och — jag ber att
 frihetsför- särskildt få fästa herr talmannens uppmärksamhet på dessa ord —
 ordningen. hvilken derjemte vore af beskaffenhet, att dess påskyndade afgörande
 kunde anses vara af ett mera allmänt intresse och behof påkalladt.

(Forts.)

Hvad var det, som Kongl. Maj:t då föreslog Riksdagen att ändra i tryckfrihetslagen? Det var ett förslag om antagande af den afdelning uti förslaget till ny presslag, som motsvarade nuvarande § 3 i tryckfrihetslagen, den afdelning i tryckfrihetslagen, som handlar om och definierar tryckfrihetsbrott. Men deremot ansåg Kongl. Maj:t icke, att något förslag om sådan ändring i tryckfrihetslagen, som motionären nu har väckt förslag om, vore af något allmänt intresse eller behof påkalladt. Ty, om så varit fallet, då hade Kongl. Maj:t naturligtvis mycket lätt äfven kunnat framkomma med ett partielt förslag derom, lika väl som han framkom med ett förslag till ändrade bestämmelser angående tryckfrihetsbrott.

När nu så är, att Kongl. Maj:t en enda gång, och då i samband med förslag till en ny tryckfrihetslag, har ryckt in bestämmelser i den nu föreliggande motionens syfte, en enda gång, hvarken någonsin före eller någonsin efter januaririksdagen 1887, då synes det, som man skulle vara berättigad säga, att Kongl. Maj:t sjelf icke funnit denna förändring vara af något behof påkallad. Under sådana förhållanden torde det icke vara utan skäl, som utskottet i slutet af motiveringen för sin hemställan säger:

»då utskottet antager att, derest Kongl. Maj:t skulle finna frågan vara af sådan vikt, att den bör utan samband med de andra förändringar af tryckfrihetsförordningen, som kunna vara önskvärda, göras till föremål för lagstiftning, framställning derom från Kongl. Maj:t är att till en kommande Riksdag förvänta, föranlåtes utskottet hemställa,

att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.»

Jag hör nu, att kongl. Första Kammaren icke haft det förtroende till Kongl. Maj:t, som utskottet hyst. Men för att denna kammare äfven i det fallet måtte skilja sig från den Första Kammaren, an- håller jag för min del, att Andra Kammaren måtte visa sig dela det förtroende, konstitutionsutskottet här har uttalat.

Deremot skall jag anhålla på några kamraters och egna väg nar, att kammaren med sitt bifall till utskottets hemställan måtte förena ett uttryckligt ogillande af en del af motiveringen, som i våra ögon är synnerligt betänklig.

Jag ber först, herr talman, att få konstatera, att under förhand- lingarna i konstitutionsutskottet om friherre Leijonhufvuds motion tillmötesgående sannerligen icke saknades från Andra Kammarens ledamöters sida, och att det icke är på deras motstånd förslaget strandat.

Vi hafva t. ex. hållit före, att då den tyska presslagen kan för öfverträdelse af ett förbud att i krigstid eller vid krigsfara offentlig- göra vissa slags underrättelser om arméns ställning och rörelser samt om försvarsmedel, då den, säger jag, kan nöja sig med ett sådant

straff för öfverträdelse af ett af rikskansleren utfärdadt förbud som högst 1,000 marks böter eller högst 6 månaders fängelse — Haft eller Gefängniss — vi icke heller kunde behöfva stadga någon allt för drakonisk bestämmelse i detta fall. Vi hade vidare trott, att man borde uti bestämmelserna om de handlingar, som skulle tilläggas till dem, som skola undandragas rätten att utbekomma och trycka dem, definiera dem på sådant sätt i paragrafen, att bestämmelserna derom icke skulle lemna rum för ett temligen obegränsadt godtycke.

Några af oss hafva därför hyst den meningen, att det skulle vara tillräckligt att säga, att *mobiliseringsplaner och till grund för dem ligande handlingar*, hvilkas kungörande Konungen finner kunna medföra våda för rikets försvar etc. Vi hafva också trott, att beträffande öfverträdelse af ett sådant påbud man icke behöfde gå till så stränga straffbestämmelser som ett maximum af ett par år, men för öfrigt hafva vi icke i denna sak tagit en allt för bestämd position, utan gjort det ena medgifvandet efter det andra, hvaremot från Förstkammarledamöterna icke rönts något som helst tillmötesgående.

Deremot var det en annan svårighet, som yppat sig, i ty att man funnit, att, om sådana bestämmelser som de ifrågavarande skola i tryckfrihetsförordningen införas, det tydligen icke går an, såvidt icke tillämpningen af straffbestämmelserna skall blifva synnerligen godtycklig, att helt enkelt hänvisa till strafflagen, utan bör, på samma gång tryckfrihetsförordningen kompletteras, strafflagen förändras, ett sätt, som Kongl. Maj:t också sjelf använde år 1887, när till majrksdagen afgafs proposition om en partiel ändring af tryckfrihetsförordningen.

Sedan utskottets beslut om att hemställa, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda, var enhälligt fattadt, har märkvärdigt nog uti motiveringen inlutit det första stycket, som börjar med orden »då såsom undantag» och slutar med »vara både behöflig och gagnelig», utan att under diskussionen inom utskottet någonting af de här uttalade högst märkliga och eftertänkliga åsigtter blifvit yttrade. Mig och några af mina kamrater i utskottet har det förefallit ganska betänkligt, att utskottet har på det sätt upphäft sig till grundlagstolkare i oträngdt mål, att det förklarar, utan att kunna uppgifva några skäl, att mobiliseringsplaner och tillhörande handlingar redan skulle vara skyddade för offentliggörande på den grund, att inför Konungen i regeringsärenden förda protokoll äro skyddade mot offentliggörande. Om man godkänner en dylik vidunderlig tolkning af en grundlagsbestämmelse, så skulle den kunna på ett mycket betänkligt sätt göras gällande vid andra likartade och olikartade fall och derigenom en mängd handlingar, som äro i tryckfrihetsförordningen tydligen öfverlemnade åt offentligheten, kunna undandragas densamma. Der förekommer ännu ett prof på grundlagstolkning, hvilket man väl aldrig förr hört nämnas maken till, nemligen att en handlingens egenskap af att vara faststald eller ännu icke faststald af Konungen skulle ligga till grund för bedömandet af huru vida denna handling skall kunna utbekommas eller icke. Något sådant skulle också, om det godkändes, komma att medföra den effekt, att en

Om ändrad
lydelse af §§
2 och 3 tryck-
frihetsför-
ordningen
(Forts.)

Om ändrad mängd handlingar, som enligt tryckfrihetsförordningen hvar och en lydelse af §§ 2 och 3 tryckfrihetsförordningen i hand kommer och fordrar att få dem.

För öfrigt hvad sjelfva åsigten beträffar, att mobiliseringsplaner och dithörande handlingar redan skulle vara genom tryckfrihetsförordningen skyddade, så strider den mot Kongl. Maj:ts åsigt, uttalad i kongl. propositionen till januaririksdagen 1887. Hade Kongl. Maj:t hyst en sådan åsigt, hade naturligen Kongl. Maj:t icke funnit nödigt att göra ett särskildt undantag för dessa handlingar, då statsrådsprotokoll samt protokoll i kommandomål och ministeriella mål äro undandragna offentlighet.

Herr vice talmannen reserverade sig mycket uttryckligt och eftertryckligt i förmiddags mot den motivering, hvarpå bevillningsutskottet hade stödt en hemställan, och med hans uppfattning af den i detta betänkande omhandlade formfrågan var hans reservation också fullt befogad och på sin plats. En del reservanter mot konstitutionsutskottets utlåtande n:o 27 har också funnit sig föranlåten att påpeka, huruledes konstitutionsutskottet i detta betänkande förklarar, att, då kamrarne vid några föregående tillfällen behandlat fråga om ändring af villkoren för valbarhet till Första Kammaren, kamrarne skulle hafva, på samma gång de bifallit utskottets afstyrkande hemställan, också godkänt de af utskottet anförda skäl. Mot detta hafva vi funnit oss föranlåtna att protestera och, för att icke något sådant skulle kunna sägas, eller att kammaren varit med om en så vidunderlig tolkning af tryckfrihetsförordningen som den, som innehålles i första stycket af nu föredragna betänkande, skall jag, herr talman, anhålla, att kammaren måtte, med ogillande af de åsichter, som äro uttalade i första stycket af utskottets motivering — det stycket, som börjar »då såsom undantag» och slutar »vara både behöflig och gagnelig» — för öfrigt bifalla utskottets hemställan.

Herr Waldenström: Herr talman! Då af den reservation, som är bifogad utskottets betänkande, framgår, att en ändring i det af motionären antydda syftet är behöflig för att skydda mobiliseringsplaner från offentliggörande, och då nu Första Kammaren har beslutat att i det syftet återremittera betänkandet till utskottet, så synes det mig vara märkvärdigt, om Andra Kammaren skulle afslå en sådan återremiss, och detta så mycket mera, som utskottets betänkande i afseende å formuleringen är af en mycket märkvärdig beskaffenhet. Utskottet säger nemligen: »till följd af oivan omförmälda meningskiljaktigheter, hvilka under den korta tid, utskottet haft att egna åt förevarande frågas behandling, icke kunnat med hvarandra sammanjemkas, har det icke lyckats utskottet att utarbete ett ändringsförslag af den beskaffenhet, att utskottet kunnat ega förhoppning att det samma skulle vinna Riksdagens bifall». Det synes nemligen, som skulle utskottets majoritet ändå hafva bort komma fram med något förslag till Riksdagen. Första Kammaren tyckes äfven antaga att det varit möjligt, eftersom den återremitterat betänkandet. Jag skall därför be att få yrka återremiss.

Herr Johnsson i Bollnäs: Herr talman, mine herrar! Den föregående talaren påpekade just det förhållande, att utskottet motiveringen anmält, att utskottet, som tagit frågan i öfvervägande, ansett så stora svårigheter möta, att utskottet på den korta tid, hvar-^{Om ändrad lydelse af §§ 2 och 3 tryckfrihetsförordningen.} öfver utskottet förfogat, icke tillrott sig framlägga något ändringsförslag. Skulle nemligen en förändring i det af motionären föreslagna syftet vidtagas, så böra åtskilliga andra paragrafer undergå ändring, och det var just hvad utskottet icke ansåg sig hafva tillräcklig tid till. Dessutom vill jag påpeka det förhållandet att, om straffbestämmelserna uti tryckfrihetsförordningen, på sätt motionären föreslagit, skulle skärpas, ändringar uti strafflagen jemväl böra ega rum, men sådana kunna endast behandlas af lagutskottet, och är icke heller någon motion i detta syfte väckt. Jag hemställer om afslag å det framställda yrkandet om återremiss och yrkar bifall till utskottets förslag.

(Forts.)

Herr Boëthius: Herr talman! Om Riksdagen finner en sak vigtig, så anser jag icke, att Riksdagen bör låta bestämma sig af hvad Kongl. Majt gjort eller icke gjort i denna sak.

Att denna fråga är i hög grad vigtig, synes mig klart. Det gäller att, om vår neutralitet hotas, kunna skydda våra försvarsanstalter från utspridande genom pressen. Sådant behöfver ju icke ske i ond mening; tidningsmännen kunna göra det af oförstånd, men finnes det i tryckfrihetsförordningen bestämda stadganden härom, tror jag att tidningsmännen deri skulle hafva en nödig och nyttig varning. — Saken kan verkligen brådska, och om nu icke något beslut härom fattas, går en hel riksdagsperiod förbi, innan något definitivt kan bestämmas, och vi hafva icke framtiden i vår hand. Man talar ju ofta om en stor europeisk konflikt; ett krig *kan* utbryta inom de nästa 3 år och vår neutralitet *kan* blifva hotad. Skola vi då se våra dyrbara försvarsanstalter satta på spel och gjorda onyttiga endast därför, att vi icke hafva en sådan bestämmelse, som den föreslagna, i tryckfrihetsförordningen? Med glädje har jag af en betänkandet bifogad reservation sett och af ett här hållet anförande hört, att medlemmar af konstitutionsutskottet från denna kammare beaktat sakens vigt, och för min del får jag säga, att jag fullkomligt gillar de synpunkter, som af dem anförts. Jag anser i likhet med dem, att man icke får tolka tryckfrihetslagen så, som majoriteten inom utskottet har gjort. Men då är detta ett ytterligare skäl för, att någonting behöfver göras, att bättre bestämmelser behöfva gifvas. Jag är också fullkomligt ense med dem derom, att de straffbestämmelser, som äro föreslagna af motionären, äro allt för drakoniska. Jag skall också be att få fästa uppmärksamheten på, att när en återremiss beslöts i Första Kammaren, så förklarades, enligt hvad jag fått mig uppgifvet, syftet dermed bland annat just vara att i tryckfrihetsförordningen få inryckta straffbestämmelser af lindrigare art enligt följande lydelse: »Öfverträdelse häremot straffas med fängelse från och med 2 år eller i lindrigare fall med böter; under det att deremot, enligt motionärens förslag, straffpåföljden alltid skulle blifva 2 års fängelse, om jag fattat motionen rätt.

*Om ändrad
lydelse af §§
2 och 3 tryck-
frihetsför-
ordningen*
(Forts.)

Nu framgår både af reservanternas anförande och af det anförande, som här å deras vägnar hållits, att Andra Kammarens ledamöter i konstitutionsutskottet mycket väl och grundligt satt sig in i denna fråga. Då vågar jag hemställa till dessa medlemmar af denna kammare, om de icke efter en återremiss kunde försöka att göra sin uppfattning gällande. Och skulle man då icke kunna tänka sig, att ett större tillmötesgående skulle kunna nås från Första-kammarledamöternas sida, när nu Första Kammaren har ogillat deras uppfattning genom sin återremiss?

På grund af dessa skäl skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till det af herr Berg framställda förslaget.

Herr Hedin: Herr talman! Jag ber att få fästa uppmärksamheten derå, att om det också skulle kunna sägas, att Första Kammaren genom sitt återremiss-beslut har ogillat sina representanters i utskottet åtgörande, så kan väl dock detta Första Kammarens beslut icke innebära något tvång för dem att, med frångående af sin öfvertygelse om hvad som redan står i tryckfrihetsförordningen, medverka med oss till att i tryckfrihetsförordningen införa en ny bestämmelse, hvilken der komme att taga sig ut som tårta på tårta, eftersom enligt deras uppfattning bestämmelser, som skydda mobiliseringsplaner och dithörande handlingar, redan i tryckfrihetslagen finnas. Återremissen må nu vara märklig i åtskilliga hänseenden; men icke kan en utskottsledamot deraf föränledas att med frångående af sin öfvertygelse föreslå några dagar därefter, att man i grundlagen skall införa en bestämmelse, som han några dagar förut sagt redan finnas der. Och frågan om denna bestämmelse är dock den hufvudsakliga delen af motionen.

Deremot tviflar jag icke på att, när Kongl. Maj:t kommer med en proposition i ämnet, Första Kammarens ledamöter i utskottet skola komma att finna, att mobiliseringsplaner och dithörande handlingar icke äro skyddade i grundlagen såsom den nu lyder.

Herr Bengtsson: Till en början ber jag att få lemna den upplysningen, att jag hyser alldeles samma mening, som reservanterna i fråga om motiveringen angifvit, och att jag endast genom förbiseende icke kom att teckna mitt namn under reservationen.

Hvad nu beträffar återremitterande af frågan, så kan jag för min del icke se, att det skall tjena till det ringaste gagn för frågans lösning. Meningarna inom utskottet voro så skiljaktiga mellan Första och Andra Kammarens ledamöter, att jag tror, att icke något är att göra. Sedan frågan ett par gånger blifvit diskuterad i utskottet, tillsattes en redaktionskomité, bestående af ett par ledamöter från Första Kammaren och ett par från Andra Kammaren, men det visade sig sedermera vid behandlingen af frågan inom utskottet, sedan komitén arbetat ett par dagar och försökt sammanjemka åsigtorna, att dessa voro ännu mera vidt skilda än inuan man börjat arbetet; och detta icke blott i afseende på formen, utan äfven i afseende på de straffbestämmelser, som skulle följa på detta lagstadgande. Det är för öfrigt redan upplyst af herr Johnsson, att det är icke allenast i tryck-

frihetslagen, som man skulle vidtaga dessa förändringar, utan deraf skulle med nödvändighet följa, att man måste vidtaga förändringar äfven i strafflagen. Något sådant förslag är icke väckt och kan naturligtvis icke heller vid innevarande riksdag medhinnas; och då tror jag icke, att det är värdt att försöka en sammanjemkning af de förslag, som här föreligga. Jag anser det för min del vara lönlöst att spilla bort tid på att söka nå något annat resultat, än som redan föreligger. Och därför instämmer jag i det yrkande, som herr Hedin gjorde, nemligen om bifall till utskottets förslag med uteslutande af en del af motiveringen.

Om ändrad lydelse af §§ 2 och 3 tryckfrihetsförordningen.
(Forts.)

Herr Ljungman: Beträffande den föreliggande frågan skall jag be att få fästa uppmärksamheten på, att i en sådan specialfråga som denna är det väl knappt möjligt att så mot slutet af riksdagen hinna utarbета ett fullgodt förslag. Det behöfves en särskild fackkunskap och kännedom af militära förhållanden för att kunna framställa ett förslag i detta fall, som är tillfredsställande, ty med mindre särskildt en nöjaktig specificering af *hvilka* handlingar, som böra hemliga hållas, kan företes, blifver förslaget icke antagligt. Hvad motiveringen beträffar, så tror jag, att det är egentligen ett ordrytteri, då man deri läser annat, än hvad som i sjelfva verket ligger deri. Och jag kan icke finna något skäl, att kammaren fattar ett från det vanliga afvikande beslut och utesluter en del af motiveringen, då äfven ett bifall till utskottets hemställan ju icke innebär, att kammaren gillar allt som står i motiveringen.

Hvad offentliga handlingar beträffar, vet ju hvar och en, att vid ett embetsverk, som skall utarbета ett utlåtande, blir utlåtandet en offentlig handling först när det föredragits i embetsverket och godkänts der. De förarbeten, som göras af embetsmännen inom embetsverket, de äro icke offentliga handlingar; och så är fallet äfven inom generalstaben. Derfor när man kommer och frågar efter mobiliseringsplaner o. d., så kan man icke få ut dem, emedan de helt simpelt ännu icke betraktas såsom offentliga handlingar, utan blott såsom generalstabens *förarbeten*. Om i t. ex. statsrådet en plan öfver en fästning stadfästes, så förmodar jag, att den ingår i protokollet som en bilaga, och när icke protokollet är tillgängligt, så blir äfven handlingen icke åtkomlig; ty tryckfrihetsförordningen undantager uttryckligen »statsrådsprotokoll och handlingar» från hvad som kan »till tryckning fordras eller utan vederbörandes tillstånd utbekommas». Åtminstone har jag aldrig hört, att man får ut handlingar, som utgöra en del af ett statsrådsprotokoll. Derjemte äro väl i alla andra fall ansökningar och »allmänna ärenden rörande» handlingar, som komma in till och behandlas i statsrådet, allesamman tillgängliga, och sjelfva resolutionen är ju och tillgänglig.

Jag skall därför yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hedin: Herr talman! Mina medreservanter och jag hafva verkligen icke befattat oss med något ordrytteri. Skulle den satsen, som nyss framställdes, att de arbeten, som göras af underordnade myndigheter, men icke blifvit föredragna hos Kongl. Maj:t och der

Om ändrad lydelse af §§ 2 och 3 tryckfrihetsförordningen.

ledt till någon åtgärd, vore blott sådana förarbeten, som ännu icke vore underkastade tryckfrihetsförordningens bestämmelse, att de böra meddelas åt hvem som kommer och begär det, då skulle deraf den konsekvensen kunna dragas, att underordnade myndigheters framställningar t. ex. i militära befodringsfrågor eller af sådana myndigheter uppgjorda förslag till kontrakt och aftal i militäriskt ekonomiska saker också kallades förarbeten och vore undandragna den bestämmelse om offentlighet, som tryckfrihetsförordningen innehåller. Ordrytteriet är på deras sida, som påstå, att mobiliseringsplaner och dithörande handlingar äro fria från offentlighet, därför att protokoll förda hos Kongl. Maj:t äro det.

(Forts.)

Herr Ljungman: Jag vill fästa uppmärksamheten på, att herr Hedin citerade mitt yttrande alldeles orätt. Det bör väl vara honom, såsom mångårig ledamot i konstitutionsutskottet, tillräckligt bekant, att när vi i konstitutionsutskottet infordra offentliga handlingar, så få vi aldrig in de promemorior, som upprättats af vederbörande tjänstemän i statsdepartementen. Dessa promemorior anses icke höra till de offentliga handlingarna. Så äfven om ett embetsverk skall afgifva ett utlåtande, då chefen anbefaller en underordnad tjänsteman att göra förarbeten och uppsätta förslag. Dessa *föarbeten* äro icke offentliga handlingar; men verkets utlåtande är en offentlig handling och äfven de utlåtanden, som inforrats från t. ex. andra myndigheter i landsorten.

Herr Hedin: Jag har alldeles icke talat om några promemorior. Jag vidhåller, att om en mobiliseringsplan uppgöres af generalstaben, så är den, så länge tryckfrihetsförordningen har den lydelse, som den nu har, olyckligtvis underkastad offentligheten.

Härmed förklarades öfverläggningen slutad. Enligt de yrkanden, som derunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner: 1:o på bifall i oförändradt skick till hvad utskottet yttrat och hemställt; 2:o på bifall till utskottets hemställan, men med ogillande, på sätt herr Hedin yrkat, af en del af motiveringen; och 3:o på återremiss. Herr talmannen förklarade sig anse den förstnämnda propositionen hafva blifvit med öfvervägande ja besvarad; men som votering begärdes, blef, sedan till kontraproposition antagits bifall till herr Hedins yrkande, nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller i oförändradt skick hvad konstitutionsutskottet yttrat och hemställt i utlåtandet n:o 29, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets i utlåtandet gjorda hemställan, men med ogillande af första stycket i motiveringen.

Omröstningen försiggick i vanlig ordning och visade 86 ja, men 91 nej; och hade alltså kammaren beslutat i enlighet med nej-propositionens innehåll.

§ 6.

Föredrogs och bifölls statsutskottets utlåtande n:o 71, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till Norrköpings stad af mark från indragna hospitalslägenheten Hospitalsholmen.

§ 7.

Föredrogs vidare statsutskottets utlåtande n:o 72, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående disposition till svenska kyrkan i Paris af öfverskott å de från svenska kronans fastighet i Konstantinopel inflytande hyresinkomster.

Angående disposition till svenska kyrkan i Paris af öfverskott å de från svenska kronans fastighet i Konstantinopel inflytande inkomster.

Utskottet hemställde i detta utlåtande:

att Kongl. Maj:ts förevarande framställning måtte på det sätt bifallas, att Riksdagen medgäfvé, att af öfverskotten å de från kronans fastighet i Konstantinopel inflytande hyresinkomster finge för år 1894 för svenska kyrkan i Paris användas 2,000 kronor, deraf 864 kronor att utgå såsom lönetillökning för pastor vid nämnda kyrka.

I en vid utlåtandet fogad reservation hade deremot herrar *Andersson* i Högkil, *Andersson* i Nöbbelöf och *von Friesen* förklarar sig anse, att utskottet bort hemställa:

att Kongl. Maj:ts förevarande framställning måtte på det sätt bifallas, att Riksdagen medgäfvé, att af öfverskotten å de från kronans fastighet i Konstantinopel inflytande hyresinkomster finge för år 1894 till lönetillökning åt pastor vid svenska kyrkan i Paris användas 864 kronor.

Beträffande detta ärende yttrade:

Herr *Andersson* i Högkil: Jag vågar påstå, att denna fråga nu föreligger i hufvudsakligen samma skick som vid föregående års lagtima riksdag, och att inga nya sakliga skäl ha tillkommit. Tvärtom visar det sig, att den framhållna bristen kunnat minskas. Under sådana förhållanden har det synt mig, som om statsutskottet hade bort intaga samma position som förlidet år. Då tillstyrkte statsutskottet, att af ifrågavarande medel endast skulle användas 864 kronor för lönetillökning åt pastorn vid svenska kyrkan i Paris, och detta blef också Riksdagens beslut.

Angående disposition till svenska kyrkan i Paris af öfverskott å de från svenska kronans fastighet i Konstantinopel inflytande inkomster.

(Forts.)

Vidare synes det mig, som om Kongl. Maj:t under sådana förhållanden icke nu bort återigen framkomma med samma förslag, som Riksdagen för ett år sedan afslog, ty deraf skulle den slutsatsen kunna dragas, att regeringen hyser den uppfattningen, att ett afslag på en kongl. proposition endast är liktydigt med ett års uppskof och att man sålunda blott behöver lita på, att trägen vinner. Jag vill önska och hoppas, att Riksdagen, och särskildt denna kammare, visar, att det var allvar i Riksdagens beslut förra året.

Det är på dessa skäl och de skäl, som anfördes af förlidet års statsutskott, som jag, herr talman, ber att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till den af mig med flere afgifne reservationen.

Herr vice talmannen Danielson: Jag vill hoppas, att icke kammaren anser, att denna fråga endast eller hufvudsakligen är en strid om utgifter eller inkomster för staten, och att om den kan sägas detsamma som i vanliga anslagsfrågor eller statsregleringsfrågor. Jag ber att få nämna, att det verkligen i denna fråga tillkommit något nytt sedan i fjol, oaktadt den föregående talaren sagt, att det ej har gjort det. Herrarne hafva väl läst handlingarna och funnit, att denna församling i Paris inkommit till Kongl. Maj:t med ny framställning och dervid i bevekande ordalag framhållit, att det är församlingen omöjligt att efterkomma hvad Riksdagen i fjol beslöt. Riksdagen hänvisade då, såsom herrarne minnas, denna församling till att låna penningar med syfte på, att församlingen sedan skulle försälja tomterna omkring der kyrkan är belägen. Men det har nu blifvit upplyst, att det är omöjligt för församlingen att göra detta, emedan det är ådagalagdt, att församlingen icke eger rätt till tomterna, utan dessa äro en kronans tillhörighet och således icke kunna af församlingen förpantas eller sättas som säkerhet för lån. Församlingen kan alltså icke, såsom utskottet förra året anvisade, göra sig någon nytta af dessa tomter.

Den andra viktiga omständigheten är den, att, såsom församlingen upplyst, den ej heller kan utdebitera de medel, som behöfvas, på församlingens medlemmar, hvilka icke äro underkastade sådan debitering eller kunna skatta på sådant sätt, ty församlingen läser bestå af smärre yrkesidkare och sådana svenskar, som tidtals vistas i Paris.

Det är dessa skäl, som tillkommit, och hvilka jag anser vara fullt nya, och det är på grund af dessa, som utskottet i år velat understödjä denna församling. Anser Riksdagen, att icke så stora uppoffringar böra göras för densamma, så är ju Riksdagen i sin fulla rätt att förkasta förslaget, men utskottet har gått en medelväg och tillstyrkt att lemna 2,000 kronor af de 2,700, som Kongl. Maj:t begärt, deraf 864, såsom Riksdagen i fjol beslöt, till fyllnadslön åt pastorn vid församlingen i Paris.

Det är dessa skäl, som föranledt utskottet att i år ställa sig litet närmare församlingens önskan. Jag tror, att det verkligen är skäl, som tala för att icke helt och hållet afslå den anhållan, hvar-

med församlingen inkommit, och jag tager mig därför friheten yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Andersson i Nöbbelöf: Det är riktigt, som herr vice talmannen nämnde, att det tillkommit ett skäl, som icke förefans i fjol, nemligen det, att denna församling, som förra året begärde 3,050 kronor, i år förklarar sig icke behöfva mer än 2,700, om nu det skall vara ett skäl. För min del tror jag, att om Riksdagen nu säger nej, så skall nog församlingen kunna reda sig utan någonting. Ifrågavarande församling får, utom de 864 kronor, som förra året beviljades och som reservanterna äfven nu tillstyrkt, ett anslag af 2,950 kronor på 3:dje hufvudtiteln, och jag tror, att de medlemmar, som tillhöra densamma, äfven kunna göra några uppoffringar sjelfva.

Jag kan icke tro, att Riksdagen skall frångå den mening, som den hade i fjol. De skäl, som vice talmannen nämnde, synas mig föga talande. Det är visserligen sant, att statsutskottet i år, tack vare vice talmannen och hans meningsfränder, tillstyrkt propositionen, men jag kan upplysa om, att det var 8 ledamöter från denna kammare, som röstade mot förslaget, och blott 4, som röstade med Första Kammaren.

På de skäl jag anført, och då jag icke kan se annat än att frågan nu är i ett bättre läge för församlingen i Paris än i fjol, skall jag be att få yrka bifall till reservationen.

Herr vice talmannen Danielson: Jag skall endast be att med afseende på den siste talarens yttrande få nämna, att herr Andersson lika väl som jag känner skälet, hvarför församlingen begärt mindre i år än förra året. Det är därför, att församlingen försökt få kyrkan uthyrd till andra samfund för att skaffa medel, och att det verkligen lyckats dem. Det är därför, som församlingen nu begärt ett mindre belopp, men det har också upplysts, att det icke är möjligt att på samma sätt skaffa än vidare medel.

Jag vidhåller mitt förra yrkande.

Herr von Friesen: Herr talman! Jag tror icke, att de skäl, som vice talmannen anført, äro nya för i år. Jag har här protokollet öfver förhandlingarna i denna kammare angående nu föreliggande fråga vid 1892 års lagtima riksdag. Då upplyste hans excellens herr utrikesministern, att »den ojemförligt större delen af församlingen (nära $\frac{3}{4}$) utgöres af fattiga tjenare, handverkare, handelsbiträden, studerande och artister». Detta förhållande var således då för kammaren fullt bekant. Vidare upplyste hans excellens: »Men det är icke möjligt för församlingen att upptaga lån utan på mycket betungande vilkor, därför att församlingen icke har någon säkerhet att bjuda. De tomter, som tillhöra kyrkan, stå i svenska statens namn». Äfven detta var sålunda för kammaren bekant. Vidare yttrade hans excellens: »Om församlingen fortfarande skall balansera bristen genom lån, kommer köpeskillingen för församlingens återstående tomter att på förhand användas till de årliga utgifterna, och det finnes ingen förhoppning, att församlingen någonsin kan erhålla en hållbar ställ-

Angående disposition till svenska kyrkan i Paris af öfverskott å de från svenska kronans fastighet i Konstantinopel inflytande inkomster.
(Forts.)

Angående disposition till svenska kyrkan i Paris af öfverskott å de från svenska kronans fastighet i Konstantinopel inflytande inkomster.

(Forts.)

ning». Jag tror således, att frågan i fjol var lika utredd, som den blifvit i år.

Jag kan ej inse, att, om svenska staten har rätt att för detta ändamål disponera öfver hyresinkomsterna från sin egendom i Konstantinopel, den ej också kunde disponera dessa inkomster för snart sagdt hvilket ändamål som helst.

Förhållandet är, att denna egendom tillkommit genom upptagande af kollekt- och stamboksmedel i Sverige, men äfven genom insamling från snart sagdt alla protestantiska länder, för hvilka Sverige då så att säga ansågs gå i spetsen på förevarande område.

Och ändamålet med denna stiftelse var, att derigenom en fristad skulle beredas åt protestanterna i de muhammedanska länderna. De insamlade medlen kommo således till stor del från främmande länder. Upplysningar härom lemnades i fjol i Första Kammaren af en talare, som sjelf varit svensk-norsk minister i Konstantinopel.

Om således det var ändamålet med stiftelsen, att en fristad skulle beredas åt protestanterna i de muhammedanska länderna, så frågar jag: hvad har den stiftelsen att göra med svenska kyrkan i Paris? Jag tror, att den *ej* har något med denna kyrka att göra.

Af dessa skäl och på de andra, som här anförts, anhåller jag att få yrka bifall till reservationen, d. v. s. afslag å Kongl. Maj:ts framställning utom i hvad den rör den lönetillökning af 864 kronor, som redan utgår till svenska kyrkans pastor i Paris.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve Lewenhaupt: Jag vill blott nämna, att jag fullkomligt vidhåller, hvad jag angående detta ärende i fjol yttrade. Frågan är väl egentligen ej den, om skälen äro nya eller ej, utan om de hafva något värde.

Det är en tillfällighet, som gjort, att svenska kyrkan i Paris kunde uthyra sin lokal under den sista tiden i år, så att den derigenom kunnat bereda sig ökad inkomst. Det är ej församlingens fel, att ej denna inkomst förut kunnat erhållas; och det är ingen sannolikhet för, att något ytterligare skall kunna vinnas nästa år genom kyrkans uthyrning.

Det är dessutom blott för ett år, som anslaget begäres, och ehuru det visserligen synes sannolikt, att samma behof kommer att ytterligare förefinnas, blir dock frågan då föremål för ny pröfning.

Hvad beträffar den frågan, huru vida dessa medel från svenska statens fastighet i Konstantinopel kunna användas för nu ifrågavarande ändamål, vill jag nämna, att syftmålet dermed var att skydda ej blott protestanterna i Konstantinopel, utan i allmänhet den protestantiska kyrkan; och på den tiden sträckte beskickningen sitt skydd ej blott till Konstantinopel, utan till hela orientens protestanter.

Nu har händelsen gjort, att inkomsterna från denna fastighet i Konstantinopel äro så rikliga, att de mycket väl tåla vid denna utgift.

Anledningen, hvarför vi ej hafva någon svensk prest i Konstantinopel, är den, att vi ej der hafva någon församling, som förstär svenska. Gudstjensten i legationens kapell firas för närvarande af

en utländsk protestantisk prest — jag kan för tillfället ej säga af hvilken nationalitet.

Herr von Friesen: Herr talman! Jag kan ej finna, att de upplysningar, som af hans excellens herr utrikesministern lemnats, strida mot de af mig lemnade uppgifterna.

Hvad jag sade var, att denna stiftelse var afsedd för protestanterna i de muhammedanska länderna, och herr utrikesministern yttrade, att den var afsedd för protestanterna i orienten. Enligt min uppfattning sammanfalla dessa båda uppgifter; men min uppgift är på det sätt korrektare, att ändamålet från början verkligen var, att i *muhammedanska* länder, der oviljan mot kristendomen den tiden var synnerligen stor, skapa en fristad för protestanter. Sverige hade sedan Karl XII:s tid i vissa fall stor betydelse för den protestantiska världen, och därför fick väl insamlingen för ändamålet gå i Sveriges namn.

Herr vice talmannen Danielson: Jag ville blott med anledning af herr von Friesens yttrande säga, att jag stödde mina skäl på statsutskottets utlåtande i fjol, och herr von Friesen stödde hufvudsakligen sina på hvad hans excellens herr utrikesministern i fjol yttrade. Det är blott detta, som skiljer oss åt. Hvad utskottet anförde i fjol såsom skäl för sin hemställan var dels, att församlingen kunde undvika denna brist i budgeten genom försäljning af tomterna, och dels att den kunde på sina medlemmar utdebitera det behöfliga beloppet. Men nu har det påvisats, att dessa båda skäl för närvarande ej kunna anses hafva något värde. Emellertid få herr von Friesen och jag på detta sätt rätt båda två, då herr von Friesen citerade hans excellens utrikesministern och jag utskottet.

Herr Andersson i Högkil: Det är nog sant, att kyrkorådet ej sjelft kunde försälja dessa tomter, som ju tillhöra staten, men jag vill fästa uppmärksamheten på den vid utskottets utlåtande fogade promemorian, af hvilken herrarne finna, att Riksdagen år 1883 medgifvit Kongl. Maj:t rätt att fritt disponera öfver hela den staten tillhöriga, i Paris belägna fasta egendom. Kyrkorådet behöfver därför blott ingå till Kongl. Maj:t och anhålla om rättighet att få försälja dessa tomter, som äro synnerligen värdefulla. Det tycks vara meningen att först draga så mycket penningar som möjligt från staten och sedan försälja tomterna.

Beträffande hyresmedlen från svenska statens fastighet i Konstantinopel, så vill jag erinra derom, att dessa medel äro afsedda till en fond för verkställande af ombyggnad af åtskilliga till denna fastighet hörande bodlägenheter, som derigenom skulle lemna mycket större inkomster. Denna ombyggnad är beräknad att kosta omkring 150,000 kronor; och det är således ej skäl att draga dessa hyresmedel till andra ändamål, som äro mer eller mindre främmande för det med dem afsedda syftmålet. Jag yrkar således fortfarande bifall till reservationen.

Angående disposition till svenska kyrkan i Paris af öfverskott å de från svenska kronans fastighet i Konstantinopel inflytande inkomster.
(Forts.)

Angående disposition till svenska kyrkan i Paris af öfverskott å de från svenska kronans fastighet i Konstantinopel inflytande inkomster.

(Forts.)

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve Lewenhaupt: Med anledning af hvad den siste talaren yttrade angående möjligheten att verkställa ombyggnad af bodlägenheterna, som höra till statens fastighet i Konstantinopel, ber jag att få nämna, att det sista förslag, som inkommit — hvilket dock skedde så sent, att frågan ännu ej kunnat till slutlig behandling upptagas — upptager en utgiftssumma af 187,500 kronor. Genom denna ombyggnad skulle bodlägenheterna bli rymligare och inkomsterna deraf större: arkitekterna beräkna, att derigenom en ökad nettovinst skulle uppstå af ej mindre än 29,000 kronor per år eller 15 procent. Och om denna beräkning är riktig — hvilket jag förmodar — skulle, med tillägg af de tillgångar, som för närvarande finnas, ombyggnaden kunna verkställas och den derigenom åsamkade skulden amorteras på en tid af blott sju år, och detta äfven om Kongl. Maj:ts föreliggande framställning skulle nu bifallas.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag å nämnda hemställan, så vidt densamma skilde sig från herr Anderssons i Högkil m. fl. vid utlåtandet fogade reservation och bifall till samma reservation; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra meningen. Votering blef emellertid begärd och företogs enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som bifaller statsutskottets hemställan i utlåtandet n:o 72, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å nämnda hemställan så vidt den skiljer sig från herr P. Anderssons m. fl. vid utlåtandet fogade reservation, bifallit samma reservation.

Omröstningen utföll med 81 ja mot 90 nej; hvadan kammaren fattat sitt beslut i enlighet med nej-propositionens innehåll.

§ 8.

Slutligen företogs handläggning af bevillningsutskottets betänkande n:o 22, angående beräkning af vissa bevillningar för år 1894.

Angående beräkningen af tullmedlen för år 1894.

Under *punkten 1* hemställde utskottet, att tullmedlen måtte för år 1894 beräknas till 37,000,000 kronor.

Efter föredragning af punkten anförde:

Herr Jonsson i Hof: Den siffra, utskottet här tagit för beräkning af tullinkomsterna för år 1894, måste jag för min del anse vara alldeles för hög, och jag vill nu angifva några skäl för denna min uppfattning.

Angående
beräkningen
af tullmedlen
för år 1894.

(Forts.)

Om man ser till, huru tullinkomsterna stält sig under de senaste åren, finner man, att desamma år 1892 uppgingo till 37,300,000 kronor. Men nu bör man ihågkomma, att under år 1892 var importen af viner och spirituosa tredubbelt så stor som under vanliga förhållanden, och hela denna import måste då förtullas under år 1892, för att icke drabbas af de höga tullsatser, som med innevarande år trädde i kraft. Då sålunda importen af dessa varor under år 1892 var så stor, att den fullt motsvarar behovet äfven för år 1894, så kunna naturligtvis icke de höjda tullsatserna på vin och dylikt medföra någon ökad tullinkomst för år 1894, utan måste denna i stället blifva mindre än under jämförelseåret 1892. På samma sätt är det med tullen å maskiner och redskap, af hvilka under år 1892 infördes en ofantligt stor mängd. Detta i följd af den omständighet, att dessa artiklar, som förut varit tullfria, från år 1893 drabbats af tull. Sålunda kan icke heller tullen å maskiner och redskap komma att tillföra staten några väsentligen högre inkomster under år 1894. Då man nu ser att, oaktadt dessa stora extra tullinkomster på nu uppgifna artiklar, tulluppbörden under år 1892 icke uppgick till mera än 37,300,000 kronor samt man derjemte tager i betraktande, att våra finansiella förhållanden icke gå framåt, utan snarare till baka steg för steg, synes det mig att man omöjligen kan beräkna, att tullinkomsterna under år 1894 skola uppgå till de här beräknade 37 millioner kronor. Jag fruktar visserligen, att de icke komma att uppgå till ens 36 millioner kronor, men 37 millioner är en alldeles orimlig siffra. Om ändå statens utgiftssida kunde anses korrekt, så att icke oupphörligt uppkomme brister på förslagsanslagen, skulle man kunna säga mindre om att inkomsterna upptoges så högt, som nu föreslås. Men då man nu vet, att förslagsanslagen alltid öfverskridas med en eller annan million kronor, är det tydligt att, om man derjemte beräknar inkomsterna mycket högre än hvartill de kunna antagas komma att uppgå, budgeten för 1894 på detta sätt kommer att hvila på lerfötter, som icke äro hållbara. Jag vill därför fästa kammarens uppmärksamhet på, att det icke blir någon solid statsreglering, om vi nu beräkna tullinkomsterna till så högt belopp som 37 millioner kronor. Äfven om jag måste antaga, att kammaren, till följd af fruktan för att Riksdagen derigenom skulle förlängas, icke skall mycket fästa sig vid hvad jag nu påpekat, nödgas jag ändock yrka, att tullinkomsterna för år 1894 sättas till endast 36 millioner kronor, hvilket är det högsta belopp, hvartill de kunna tänkas komma att uppgå.

Herr greve Hamilton: Jag kan icke underlåta att betyga den siste talaren min tacksamhet för hans anförande. Hvad han yttrade har obestriddligen fog för sig och förtjenade väl att framhållas. Det har också verkligen varit med mycken motvilja, som jag i utskottet

Angående beräkningen af tullmedlen för år 1894. funnit mig i att beräkna tullinkomsterna för år 1894 till detta höga belopp af 37 millioner kronor.

(Forts.)

Vi hafva utan tvifvel under de sista åren kommit in på en riktig väg i fråga om beräkningen af dessa inkomster. I början af 1880-talet var man så försigtig, att man nästan alltid lemnade en marginal på 2 å 3 millioner kronor under hvad dessa inkomster gått till närmast föregående år. Nu har man deremot kommit derhän, att man tager upp detta belopp nästan på öret. Huru lätt man emellertid här kan missträka sig, derom vittnar nog samt de senaste årens erfarenhet. I år hafva vi ock en särskild varning deri, att under detta års tre första månader tullinkomsterna med 3 millioner kronor understigit samma inkomster sistlidet år.

Jag har emellertid ansett mig böra biträda utskottets beslut på grund af omständigheter, på hvilka jag här icke vill ingå. Men om den siste talaren ej fäst uppmärksamheten på denna sak, skulle jag säkerligen ändock hafva begärt ordet för att redogöra för mina betänkligheter och under hvilka vilkor jag ansett mig kunna ingå på att beräkna tullinkomsterna så högt som till 37 millioner kronor. Det har varit endast under förutsättning, att vi må ha aldeles klart för oss, att dessa inkomster äro mycket knappt och osäkert beräknade, samt att vi, då frågan om tilläggsbevillningen kommer före, icke lemna detta ur sigte, så att vi låta förleda oss att tro, att några öfverflödiga tillgångar finnas. Det är sannerligen icke förhållandet.

Herr friherre von Schwerin: Med anslutning till grefve Hamiltons yttrande ber jag få säga, att denna summa af 37 millioner kronor har utskottet kommit till på grund af en slags kompromiss, om jag så får säga. Det var nemligen en del ledamöter, som ville hålla på det af Kongl. Maj:t beräknade beloppet, 37,500,000 kronor, medan vi andra höllo före att 36,000,000 var det högsta belopp, man kunde påräkna såsom tullinkomst år 1894. Man ville i alla fall helst komma fram med detta betänkande utan någon reservation, och så enades man om 37,000,000 kronor.

Då saken emellertid nu kommit på tal här i kammaren, vill jag begagna tillfället att tillkännagifva, att jag inom utskottet tillhört dem, som anse, att det högsta, tullinkomsterna för år 1894 kunna beräknas till, är 36 millioner kronor, och detta just på grund deraf att dessa inkomster visat en sjunkande tendens. Det är också ganska tydligt att, sedan man åsatt sådana höga tullsatser, som nu gälla från och med detta år, tullinkomsterna i sin helhet skola komma att sjunka.

Herr Ola Bosson Olsson: Jag vill endast tillkännagifva, att jag icke deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet. Jag delar emellertid de åsiter, som framstälts af de föregående talarne och instämmer i det yrkande, som framstälts af herr Olof Jonsson i Hof.

Herr Jansson i Krakerud: Jag skall icke heller opponera mig mot herr Olof Jonsson rörande hans yttrande, ty det kan ju hända

att tullinkomsterna för nästkommande år af bevillningsutskottet blifvit en million för högt beräknade. Detta är emellertid en sak, som enligt mitt förmenande till stor del kan hjälpas i den gemensamma voteringen. Och efter den diskussion, som försiggått här i dag rörande sparsamhet, har man all anledning tro, att Riksdagen vid de nu förestående gemensamma voteringarna skall spara in en million eller kanske något mer. Under den förutsättningen synes det mig icke ligga någon fara i att biträda utskottets förslag, till hvilket jag för min del anhåller att få yrka bifall.

Angående
beräkningen
af tullmedlen
för år 1894.
(Forts.)

Herr Gumælius: Den siste talaren förestälde sig, att den här i afton mycket omtalade sparsamheten skulle blifva verklighet vid de gemensamma voteringarna om måndag. Men då vi alldeles nyss hade före en statsutgiftsfråga, föreföll det mig åtminstone, som om sparsamhetsåsigterua under den korta mellantiden mellan föregående debatt och nämnda ögonblick hunnit blifva ej alls så prononcerade från det håll, der de då förut mest framhöllos; och under sådana förhållanden vågar jag icke så alldeles säkert, som den siste talaren, räkna på, att sparsamhetsvännerna skola segra vid de förestående gemensamma voteringarna. Deremot skulle det visserligen kunna vara för mig mycket bindande, att jag nu hört, att det varit en kompromiss inom bevillningsutskottet, om utskottets ledamöter från denna kammare ansågo sig böra hålla på denna kompromiss. Jag skulle då nog bra gerna vilja, att vi stode bakom och hjälpte dem till rätta med denna kompromiss. Men nu erinrar jag mig, att det förut inom utskotten vid denna riksdag förekommit kompromisser; man har varit någorlunda ense derom inom utskotten, men så har man i ena eller andra kammaren frångått kompromissen. Med en sådan erfarenhet behöfver man kanske icke heller hålla så strängt på utskottets åsigt i detta fall, i synnerhet som utskottets ledamöter sjelfve just icke synas hålla så mycket på den der kompromissen.

Vid sådant förhållande instämmer jag med den förste talaren och hemställer sålunda, att siffran måtte bestämmas till 36 millioner kronor.

Herr von Friesen: Herr talman! Det förefaller mig som om det här uteslutande skulle gälla en budgetsfråga, och att man således bör sätta upp den siffra, som man anser vara den sannolikaste. Nu hafva åtskilliga talare sagt, att 36 millioner är det belopp, man i detta fall med någon större sannolikhet har att påräkna. Det synes mig därför, att det är den siffran man bör sätta upp i budgeten och icke en, om hvilken man på förhand är öfvertygad att den är för hög. Mången kan måhända tycka, att det är temligen likgiltigt, hvilkendera af dessa siffror som tages. Men så är det enligt mitt förmenande icke, ty en god drifkraft till sparsamhet är att icke beräkna inkomsterna för högt. Man kan väl *tala* om sparsamhet i många riktningar, men det tycker jag icke har så stor betydelse. Nej, man skall i dylika frågor som den nu föreliggande visa med handling, att man håller på sparsamheten. Här föreskrifver sparsamheten att icke beräkna inkomstsiffran för hög.

Angående beräkningen af tullmedlen för år 1894. Jag instämmer i herr Olof Jonssons yrkande att inkomsterna af tullmedlen för nästkommande år måtte beräknas till endast 36 millioner kronor.

(Forts.)

Herr vice talmannen Danielson: Jag skall icke mycket tvista med herrarne om denna sak, ty det betyder ju föga, om tullinkomsterna för nästkommande år möjligen beräknades något högre eller lägre. I hvad som erfordras för statsregleringen kommer i alla fall att utgå, äfven om vi i tullinkomster under nästa år skulle få några hundratusen mindre än som beräknats. Orsaken till att dessa inkomster under de tre första månaderna af detta år varit mindre, än de i allmänhet bruka vara under denna tid af året, torde väl vara att söka i den omständigheten, att sjöfarten i vinter varit stängd längre än vanligt, men det är väl att antaga, att de i stället skola blifva så mycket större hädanefter. Och utfaller en klen rågskörd, så att vi blifva tvungna att köpa råg från utlandet, kommer detta äfven att bidraga till tullinkomsternas höjande. Det torde därför icke vara så farligt att beräkna dem till 37 millioner, helst denna siffra är resultatet af en kompromiss, då, såsom vi hörde, åtskilliga ledamöter från Första Kammaren yrkade på siffran 37,500,000. Men, som sagdt, jag skall icke så mycket hålla på den siffran, om herrarne anse att den är för hög. Jag antager att Första Kammaren bifaller utskottets förslag, och då blir det ju gemensam votering, om denna kammare nedsätter siffran till 36 millioner. Vi få då döma hvar och en som han tycker i denna sak.

Jag begärde ordet egentligen med anledning af herr Gumælii yttrande att den fråga, som behandlades närmast före denna, var en statsutgiftsfråga. Han brukar då eljest vara hemma i allt, men här vid lag begick han dock ett stort misstag. Det statsutskottsbetänkande, på hvilket han syftade, innehöll en hemställan till Riksdagen, att af öfverskottet å de från kronans fastighet i Konstantinopel inflytande hyresinkomster en del måtte få användas till svenska kyrkan i Paris. Detta är en fråga, som icke alls hör till statsregleringen. Herr Gumælii yttrande berodde väl således på ett förbiseende, ty det är icke tänkbart, att han verkligen kan bysa den uppfattningen, att nyssnämnda fråga är en statsregleringsfråga. Icke kan han, som är så hemma i allt, göra sig skyldig till en sådan okunnighet.

Herr Jansson i Krakerud: Jag begärde ordet med anledning af herr Gumælii yttrande.

Han sade att kammaren icke visat sig så synnerligen sparsam vid afgörandet af den fråga, som behandlades närmast före denna. Jag ber med anledning deraf få fästa den ärade talarens uppmärksamhet derpå, att den fråga, han syftade på, icke allenast var en anslagsfråga utan äfven en kyrklig, och att åsigterna rörande en dylik fråga således mycket berö på hur man är anlagd i religiösa saker. Den frågan är därför icke alls jemförlig med en sparsamhetsfråga. Jag sade förra gången jag hade ordet, att jag icke tordes ansvara för att siffran 37 millioner vore den rigtiga. Men jag tror att det i detta betänkande också förekommer siffror, som möjligen kunna vara

för lågt upptagna, åtminstone torde detta vara fallet med beräkningen af inkomsten af hvitbetssockertillverkningsafgiften. Jag tror således icke, att det ligger någon fara i att bifalla utskottets förslag, hvarför jag vidhåller mitt yrkande om bifall till detsamma.

Angående
beräkningen
af tullmedlen
för år 1894.

(Forts.)

Herr Jonsson i Hof: Jag kan icke rätt fatta en föregående ärad talare, då han sammanblandar en votering om utgifter med nödvändigheten att beräkna sina inkomster korrekt. Huru måndagens voteringar än utfalla, är det lika angeläget att beräkna inkomsterna riktigt, ty derefter skall bevillingens belopp sättas för att fylla statsbristen. Om dessa voteringar utfalla aldrig så gynsamt, blir budgeten likväl felaktig, om man beräknar inkomsterna för högt, och det gör man enligt min tanke, om man anslår tullinkomsterna för nästa år till 37 millioner.

Hvad nu beträffar inkomsten af hvitbetssockertillverkningen, som af en och annan talare ansetts för lågt beräknad, så får jag säga, att, om också denna inkomst sättes 100- eller 200,000 kronor högre än den nu beräknats, detta icke lär kunna utjemna differensen på denna höga beräkning af tullinkomsterna. För öfrigt torde man nog behöfva denna förhöjning i inkomsterna för att fylla bristen på andra beräknade inkomstitlar. I hvarje fall väger den icke upp skillnaden här.

Herr Olsson i Sörnäs: Herr talman! Jag skall icke motsätta mig den af utskottet föreslagna siffran af 37 millioner. Jag vill endast rörande frågans behandling inom utskottet upplysa derom, att ifrågavarande siffra för lidet år upptogs till 37 $\frac{1}{2}$ millioner, således en half million högre än i år. Dertill kommer också, att inkomsten af hvitbetssockertillverkningsafgiften beräknats mycket lägre än den efter all sannolikhet skall bli. Likaså har man efter mitt förmenande beräknat inkomsterna af den förhöjda bevillingen å de enskilda sedelutgifvande bankerna alldeles för lågt.

I betraktande af dessa omständigheter torde det icke vara så farligt att beräkna tullinkomsterna till den af utskottet föreslagna siffran, eller 37 millioner, hvarför jag för min del anhåller om bifall till utskottets hemställan.

Öfverläggningen var slutad. I enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på bifall till det af herr Jonsson i Hof under öfverläggningen framställda förslag; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef likväl begärd, i följd hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller bevillningsutskottets hemställan i 1:sta punkten af betänkandet n:o 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det af herr Olof Jonsson under öfverläggningen framställda förslag.

Omröstningen utföll med 85 ja mot 61 nej; varande alltså utskottets hemställan af kammaren bifallen.

Punkterna 2—6.

Biföllos.

§ 9.

Anmäldes och godkändes nedannämnda förslag till Riksdagens skrifvelser till Konungen, nemligen:

af lagutskottet:

n:o 70, i anledning af väckta motioner om ändring i 227 § sjölagen;

n:o 71, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående flottning af skogsalster i gränsloderna mellan konungariket Sverige och storfurstendömet Finland;

n:o 72, i anledning af väckt motion om lagbestämmelser i syfte att bereda vissa enskilda tjänstemän samma skydd som statens mot förnärmelser i deras tjänsteutöfning; och

n:o 73, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående ändring af gällande bestämmelser om utbetalande af belöning för dödande af björn och varg;

af statsutskottet:

n:o 80, angående beviljande af vissa förmåner för enskilda jernvägsanläggningar; och

n:o 81, angående dödande af inteckningar i Norbergs jernväg; samt

af sammansatta stats- och lagutskottet:

n:o 84, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upphörande af Lundby pastorats i Göteborgs stift prebendeegenskap m. m.

§ 10

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets memorial n:o 74, med förslag till ändring af nu gällande föreskrifter angående upprättande af register öfver kamrarnes protokoll jemte bihanget dertill;

sammansatta stats- och lagutskottets memorial n:o 8, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande utskottets i memorial n:o 6 framställda förslag till voteringsproposition;

lagutskottets utlåtanden:

n:o 62, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om tillsättande af en komité för utredning angående lämpligheten af handelsdomstolars införande;

n:o 63, i anledning af väckt motion om tillägg till förordningen angående kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862;

n:o 64, i anledning af väckta motioner om inskränkning i den dissenters och judar åliggande skyldighet att bidraga till aflöning af svenska kyrkans presterskap m. m.; och

n:o 65, i anledning af väckt motion om tillägg till § 1 i förordningen angående lagfart å fång till fast egendom den 16 juni 1875; samt

Första Kammarens protokollsutdrag, n:o 229, innefattande delgifning af kammarens beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande n:o 13 i anledning af väckt motion om latinskrifningens afskaffande vid de allmänna läroverken.

Dessa ärenden skulle å föredragningslistan för nästa sammanträde uppföras framför de ärenden, som blifvit två gånger bordlagda.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 11.44 e. m.

In fidem
Hj. Nehrman.

Måndagen den 1 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Till kammaren hade inkommit följande sjukbetyg, som upplästes:

Att ledamoten af Riksdagens Andra Kammare, f. d. landshöfdingen herr Ax. G. Wästfelt till följd af akut strup- och luftrörskatarr är tills vidare förhindrad att delta i Riksdagens öfverläggningar, intygas härmed.

Stockholm den 1 maj 1893.

G. Westfelt.

Lifmedikus.

§ 2.

Gemensamma omröstningar. Sedan Riksdagens båda kamrar förehaft och godkänt de i bankoutskottets memorial n:o 9, statsutskottets memorial n:is 61 och 62, bankoutskottets memorial n:o 11 samt statsutskottets memorial n:o 73 föreslagna voteringspropositioner rörande åtskilliga frågor, deri kamrarne fattat stridiga beslut, och denna dag blifvit bestämd för omröstning öfver de olika besluten, så företogos nu dessa omröstningar enligt nedan intagna voteringspropositioner i följande ordning, nemligen:

1:sta omröstningen:

(enligt bankoutskottets memorial n:o 9.)

Den, som, i likhet med Andra Kammaren, vill, att, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad i herr Hahns ofvanberörda motion föreslagits, i staden Örebro må under loppet af år 1894 för Örebro län inrättas ett afdelningskontor af riksbanken under de vilkor och bestämmelser, med afseende å kontorets rörelse och förvaltning, som bankofullmäktige ega föreskrifva, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

*Gemensamma
om-
röstningar.
(Forts.)*

Vinner Nej, har, i enlighet med Första Kammarens beslut, framställningen om inrättande af ett riksbankskontor i Örebro blifvit af Riksdagen afslagen.

Sedan voteringszedlarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringszedlarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknning, och utföll omröstningen med 181 Ja och 42 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 45 Ja och 92 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens

röster eller 181 Ja och 42 Nej,
sammanräkningen visar 226 Ja och 134 Nej;

Och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Ja-propositionens innehåll.

2:dra omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 61, punkt. 1.)

Den, som vill, *att* Riksdagen, utan afseende å herr A. Petersons motion i denna del, till nyanskaffning af fartygsmateriel med tillhörande artilleri- och minutredning på ordinarie stat i riksstaten med titel »flottans nybyggnad» uppför ett reservationsanslag å 2,000,000 kronor med dervid fästade vilkor, att detsamma icke må utan Riksdagens medgifvande användas för byggande af fartyg af större cert än den nu antagna pansarbåttypen; *samt att* herr A. Petersons motion, i hvad den innefattar förslag om anvisande af extra anslag till byggande af en pansarbåt af »Sveas» cert, ej af Riksdagen bifalles, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, med afslag å Kongl. Maj:ts förvarande framställning, i enlighet med herr A. Petersons motion, till

Gemensamma byggande af en pansarbåt af »Sveas» cert beviljat 2,868,000 kronor
om- och deraf på extra stat för år 1894 anvisat 1,000,000 kronor.
röstningar.

(Forts.)

Sedan voteringsmedlarna blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsmedlarna för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknning, och utföll omröstningen med 33 Ja och 191 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 120 Ja och 20 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens

röster eller	33 Ja och 191 Nej,
sammanräkningen visar	153 Ja och 211 Nej;

Och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Nej-propositionens innehåll.

3:dje omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 61, punkt. 2.)

Den, som vill, att Riksdagen med bifall till Kongl. Maj:ts framställning i ämnet, till anskaffning af artillerimateriel för fartyg på extra stat för år 1894 beviljar ett belopp af 252,900 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen till artillerimateriel för fartyg på extra stat för år 1894 beviljat 100,000 kronor.

Sedan voteringsmedlarna blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsmedlarna för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknning, och utföll omröstningen med 50 Ja och 172 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 122 Ja och 18 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens

röster eller.....	50 Ja och 172 Nej,
sammanräkningen visar	172 Ja och 190 Nej;

Och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt *Gemensamma om-röstningar.* i öfverensstämmelse med Nej-propositionens innehåll.

(Forts.)

4:de omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 62, punkt. 1.)

Den, som vill, att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts framställning oförändrad, för anställande inom ecklesiastikdepartementet, såsom biträde vid utförande af de statistiska arbetena inom departementet, af en aktuarie, med en aflöning af 3,000 kronor, deraf 1,800 kronor skola utgöra lön och 1,200 kronor tienstgöringspenningar, hvilken lön kan höjas efter fem år med 500 kronor och efter tio år med ytterligare 500 kronor, samt med skyldighet att vara underkastad samma vilkor för dessa löneförmånens åtnjutande och eljest, som gälla för öfrige inom departementet fast anstälde tjenstemän, höjer anslaget till ecklesiastikdepartementets afdelning af Kongl. Maj:ts kansli från sitt nuvarande belopp, 79,800 kronor, till 82,800 kronor, eller med 3,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kongl. Maj:ts förevarande framställning på det sätt bifallits, att Riksdagen, för anställande inom ecklesiastikdepartementet af ett biträde vid utförande af der förekommande statistiska arbetena, höjt anslaget till departementets afdelning af Kongl. Maj:ts kansli från dess nuvarande belopp, 79,800 kronor, till 81,800 kronor, eller med 2,000 kronor.

Sedan voteringsedlarna blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsedlarna för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräkning, och utföll omröstningen med 34 Ja och 187 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 98 Ja och 39 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens
röster eller 34 Ja och 187 Nej,
sammanräkningen visar 132 Ja och 226 Nej;

Och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Nej-propositionens innehåll,

Gemensamma
om-
röstningar.
(Forts.)

5:te omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 62, punkt 2.)

Den, som vill, att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts framställning, till aflöning åt en laborator i växtfysiologi vid botaniska institutionen i Lund beviljar ett årligt anslag af 3,000 kronor, hvaraf 750 kronor såsom tjänstgöringspenningar, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen afslagit Kongl. Maj:ts förevarande framställning.

Sedan voteringsedlarna blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsedlarna för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknig, och utföll omröstningen med 44 Ja och 177 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anstald, hade utfallit med 116 Ja och 22 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens

röster eller.....	44 Ja och 177 Nej,
sammanräkningen visar	160 Ja och 199 Nej;

Och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Nej-propositionens innehåll.

6:te omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 62, punkt 4.)

Den, som, med bifall till en i ämnet väckt motion, vill dels att, tills vidare och intill dess annorlunda blifver bestämdt, ordinarie teckningslärare vid rikets allmänna läroverk vid inträffande tjänstledighet på grund af sjukdom må:

a) der antalet tjänstgöringstimmar uppgår till 25 i veckan eller derutöfver, få uppbära tre fjerdedelar af ett belopp, som, efter afdrag af de s. k. löneförbättringsmedlen, skulle tillfallit honom, i den hän-

delse han sjelf sin tjenstgöring bestridt och i den händelse denna Gemensamma
tjenstgöring uppgått till 25 timmar i veckan; om-

b) der antalet tjenstgöringstimmar utgör från och med 20 till och med 24 i veckan, få uppbära tre fjerdedelar af det belopp, som, efter afdrag af de s. k. löneförbättringsmedlen, skulle tillfallit honom, i den händelse han sjelf sin tjenstgöring bestridt och i den händelse denna tjenstgöring uppgått till 20 timmar i veckan; samt

c) der antalet tjenstgöringstimmar är från och med 16 till och med 19 i veckan, få uppbära tre fjerdedelar af det belopp, som, efter afdrag af de s. k. löneförbättringsmedlen, skulle tillfallit honom, i den händelse han sjelf sin tjenstgöring bestridt och i den händelse denna tjenstgöring uppgått till 16 timmar i veckan;

dels ock att Riksdagen på extra stat för år 1894 till Kongl. Maj:ts förfogande ställer ett förslagsanslag af 3,000 kronor i och för bestridande af här ifrågavarande utgifter, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har förevarande motion icke till någon Riksdagens åtgärd föranledt.

Sedan voteringssedlarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringssedlarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknig, och utföll omröstningen med 94 Ja och 127 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 96 Ja och 36 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens

röster eller	94 Ja och 127 Nej,
sammanräkningen visar	190 Ja och 163 Nej;

Och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt öfverensstämmelse med Ja-propositionens innehåll.

7:de omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 62, punkt. 5.)

Den, som vill, att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts framställning oförändrad, för inrättande vid Chalmers' tekniska läroanstalt, i stället för den nuvarande lärarebefattningen i allmän och husbyggnadskonst, af en lektorsbefattning i byggnadskonst och orna-

Gemensamma ornamentsritning, med rätt för innehafvaren till aflöning och andra för-
*om-*månar i likhet med öfriga lektorer vid anstalten, ökar årsanslaget
röstningar. till anstalten med 2,000 kronor, röstar
 (Forts.)

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kongl. Maj:ts förevarande framställning på det sätt bifallits, att Riksdagen för befrämjande af undervisningen i byggnadskonst och ornamentsritning vid Chalmers' tekniska läroanstalt ökat årsanslaget till anstalten med 2,000 kronor.

Sedan voteringszedlarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringszedlarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknig, och utföll omröstningen med 48 Ja och 174 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anstald, hade utfallit med 98 Ja och 38 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens

röster eller..... 48 Ja och 174 Nej,
 sammanräkningen visar 146 Ja och 212 Nej;

Och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Nej-propositionens innehåll.

8:de omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 62, punkt. 6).

Den, som vill, att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts framställning, ökar årsanslaget till det under vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademiens inseende ställda bibliotek med ett belopp af 1,000 kronor, eller till 2,500 kronor, hvarigenom anslaget till nämnda akademi, nu 29,450 kronor, kommer att uppgå till 30,450 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kongl. Maj:ts förevarande framställning icke af Riksdagen bifallits.

Sedan voteringsseklarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsseklarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu seklarnes öppnande och upp-
räkning, och utföll omröstningen med 35 Ja och 187 Nej.

Gemensamma
om-
röstningar.
(Forts.)

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 98 Ja och 34 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens

röster eller..... 35 Ja och 187 Nej,
sammanräkningen visar 133 Ja och 221 Nej;

Och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Nej-propositionens innehåll.

9:de omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 62, punkt. 7.)

Den, som vill, att Riksdagen, med bifall till i ämnet väckta motioner, såsom bidrag till att förse den af d:r Regnell skänkta nya fysiologiska byggnaden vid Upsala universitet med nödig utrustning för sitt ändamål, beviljar ett anslag för en gång af 14,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, hafva förevarande motioner icke af Riksdagen bifallits.

Sedan voteringsseklarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsseklarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu seklarnes öppnande och upp-
räkning, och utföll omröstningen med 95 Ja och 125 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 94 Ja och 43 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens

röster eller..... 95 Ja och 125 Nej,
sammanräkningen visar 189 Ja och 168 Nej;

Och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Ja-propositionens innehåll.

Gemensamma
om-
röstningar.
(Forts.)

10:de omröstningen:

(enligt bankoutsrottets memorial n:o 11.)

Den, som bifaller bankoutsrottets af Första Kammaren godkända hemställan, att den vid innevarande riksdag väckta motion om utsträckning af tiden för återbetalning af s. k. afbetalningslån ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren, beslutat, att mom. 2 i § 32 af bankoreglementet skall erhålla följande lydelse: Lånen återbetalas medelst erläggande hvar sjette månad efter utlåningsdagen af minst en tiondedel utaf lånebeloppet jemte upplupen ränta, vid äfventyr, om sådant försummas, att hela obetalta delen af lånet varder till betalning förfallen.

Sedan voteringsredlarne blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsredlarne för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och uppräknig, och utföll omröstningen med 65 Ja och 151 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 112 Ja och 23 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens

röster eller.....	65 Ja och 151 Nej,
sammanräkningen visar	177 Ja och 174 Nej;

Och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Ja-propositionens innehåll.

11:te omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial n:o 73.)

Den, som vill, att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, till inlösen för det under kongl. vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademiens inseende ställda antiqvariskt-topografiska arkivet af professoren C. G. Brunii anteckningar om

och teckningar af äldre svenska byggnader m. m. anvisar på extra *Gemensamma om-röstningar.*
stat för år 1894 ett belopp af 4,000 kronor, röstar

Ja;

(Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kongl. Maj:ts förevarande framställning icke af Riksdagen bifallits.

Sedan voteringsmedlarna blifvit aflemnade samt en sedel aflagd och förseglad, äfvensom underrättelse från Första Kammaren ingått, att voteringsmedlarna för den omröstning, hvarom här vore fråga, jemväl derstädes afgifvits, företogs nu sedlarnes öppnande och upp-räkning, och utföll omröstningen med 51 Ja och 168 Nej.

Den omröstning öfver ofvanintagna voteringsproposition, som, enligt nyss ankommet och nu uppläst protokoll, blifvit af Första Kammaren samtidigt anstald, hade utfallit med 95 Ja och 37 Nej, hvadan, då dertill läggas Andra Kammarens

röster eller	51 Ja och 168 Nej,
sammanräkningen visar	146 Ja och 205 Nej;

Och hade alltså beslut i denna fråga blifvit af Riksdagen fattadt i öfverensstämmelse med Nej-propositionens innehåll.

§ 3.

Föredrogs och bordlades för andra gången statsutskottets me-morial n:o 74.

§ 4.

Föredrogs och lades till handlingarna sammansatta stats- och lagutskottets memorial n:o 8, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande utskottets i memorial n:o 6 framställda förslag till voteringsproposition.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag angående kammarens i nästföre-stående § omförmälda beslut.

§ 6.

Föredrogs men blefvo å nyo bordlagda:

lagutskottets utlåtanden n:is 62, 63, 64 och 65; samt

Första Kammarens protokollsutdrag n:o 229.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes statsutskottets utlåtande n:o 9^a, i anledning af Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde hufvudtiteln gjorda framställning om höjning af förslagsanslaget till lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor.

Kammaren beslöt, att detta ärende skulle uppföras främst å föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

§ 8.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *J. F. Schöning* under fem dagar från och med morgondagen.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 2.5 e. m.

In fidem

Hj. Nehrman.